

Grönt kulturarv® i offentlig gestaltning

En undersökning av praktiska utmaningar och
kommuners förhållningssätt

Siri Ahlbom & Hale Kizildagli

Självständigt arbete • 15 hp
Sveriges lantbruksuniversitet, SLU
Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap
Landskapsarkitektprogrammet - Uppsala
Uppsala 2024

Grönt kulturarv® i offentlig gestaltning. En undersökning av praktiska utmaningar och kommuners förhållningssätt

Grönt kulturarv® in public spaces. A study of practical challenges and municipalities' approaches

Siri Ahlbom & Hale Kizildagli

Handledare: Viveka Hoff, SLU, Institutionen för stad och land,
Examinator: Åsa Ahrlund, SLU, Institutionen för stad och land

Omfattning: 15 hp
Nivå och fördjupning: Grundnivå, G2E
Kurstitel: Självständigt arbete i landskapsarkitektur
Kurskod: EX0861
Program/utbildning: Landskapsarkitektprogrammet - Uppsala
Kursansvarig inst.: Institutionen för stad och land
Utgivningsort: Uppsala
Utgivningsår: 2024
Omslagsbild: Brunröd daglilja 'Frösvidal' Fotograf: Pom, SLU.
Upphovsrätt: Alla bilder används med upphovspersonens tillstånd.
Elektronisk publicering: <https://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: kulturväxt, odlad mångfald, biologisk mångfald, genbank, ex-situ bevarande, genetisk resurs, Grönt kulturarv, Programmet för odlad mångfald, Pom, klonarkiv

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för naturresurser och jordbruksvetenskap

Institutionen för stad och land

Avdelningen för landskapsarkitektur

Förord

Denna uppsats är ett kandidatarbete på landskapsarkitektprogrammet vid SLU Ultuna, omfattande 15 hp och skriven under Period 3/2024 av studenterna Hale Kizildagli och Siri Ahlbom. Inspirationen för ämnet kommer från det gemensamma intresset för växter och trädgårdshistoria. Vid undersökning av ett relevant fördjupningsämne upptäcktes Programmet för odlad mångfald, Pom, vid SLU Alnarp. Trots Poms arbete med bevarande av odlad mångfald berör alla landskapsarkitektstudenter verkade kunskapen inte ha nått dem vid Ultuna. Denna bristande medvetenhet om odlad mångfald i praktiken väckte intresse och formade uppsatsens frågeställningar.

Texten är ett gemensamt arbete mellan Kizildagli och Ahlbom. Kizildagli har ansvarat för att söka information om teori, metod, kommunala styrdokument och lagar, bevarande av biologisk mångfald samt Poms verksamhet och varumärket Grönt kulturarv®. Kizildagli har främst skrivit kapitlen för inledning, teori, metod och kunskapsbakgrund samt delar av empiri, analys och diskussion.

Ahlbom har främst ägnat sig åt att söka information om Pom, Grönt kulturarv®, och det kulturhistoriska perspektivet kring kulturväxter. Ahlbom har bidragit till skrivandet av delar av inledningen, kunskapsbakgrunden och metoddiskussionen, men har särskilt fokuserat på att skriva empirin, analysen, diskussionen, slutsatsen samt sammanfattningen och abstract.

Båda parter har bidragit med formulering av intervjufrågor och uppsatsens disposition. Allt arbete med layout och mailkontakt med respondenter har hanterats av Kizildagli.

Tack

Stort tack till Linnea Oskarsson och Helena Persson från Pom för deras ovärderliga stöd genom hela arbetet. Utan deras hjälp hade detta arbete inte varit lika omfattande eller betydelsefullt.

Vi vill också rikta ett stort tack till våra respondenter från Uppsala kommun för deras generositet och engagemang under vår undersökning. Deras entusiasm och nyfikenhet om ämnet gjorde processen så mycket roligare. Deras deltagande har gett oss ett unikt resultat som förhoppningsvis kan vara till nytta för andra i framtiden.

Ett särskilt tack till vår handledare, Viveka Hoff, och kursledare Helena Nordh, för deras generösa stöd inom akademiskt skrivande. Slutligen, ett stort tack till vår examinator, Åsa Ahrlund, vars passion för ämnet har hjälpt oss att utveckla och fördjupa våra diskussioner på ett självsäkert och analytiskt sätt.

Sammanfattning

De accelererande hoten mot den biologiska mångfalden till följd av klimatförändringar markerar nödvändigheten av att bevara äldre kulturväxter. Detta högst aktuella bevarande betonas bland annat i Konventionen om biologisk mångfald (CBD). För att uppnå målen som fastställts i CBD har Sverige utformat flera mål och strategier involverande både statliga och kommunala insatser. Syftet med denna studie var att undersöka möjliga skäl till att kommunala aktörer inte arbetar med kulturväxter inom ramen för sin verksamhet. Följaktligen har studien ämnat att undersöka hur Uppsala kommun arbetar med växter från varumärket Grön kulturarv® i offentliga miljöer samt vilka eventuella utmaningar som förhindrar en implementering av dessa växter. Studien grundar sig i kvalitativa intervjuer med tre individer på Uppsala kommun verksamma inom förvaltning av parker och grönområden. Utifrån den teoretiska referensramen och det empiriska underlaget kan det konstateras att Uppsala kommun inte använder Grönt kulturarv® i offentliga gestaltningar inom ramen för sin verksamhet. De hinder som står i vägen för denna typ av implementering är utmaningar relaterat till begränsat inflytande vid ny gestaltning, Lagen om offentlig upphandling (LOU), ekonomiska aspekter, politiska incitament, platsens betydelse, växtens egenskaper, samt kunskapsbrist relaterat till varumärket Grönt kulturarv®. Dessa utmaningar indikerar behovet av ökad kunskapsspridning och en översyn av befintliga rutiner och politiska riktlinjer för att möjliggöra en mer systematisk användning av kulturväxter. Genom att adressera dessa utmaningar kan kommunen bidra till ett bevarande av den odlade mångfalden, och därav den biologiska mångfalden.

Abstract

The accelerating threats to biodiversity due to climate change accentuate the need to conserve older cultivated plants. The Convention on Biological Diversity (CBD), among others, emphasizes this highly relevant conservation. In order to achieve the goals, set by the CBD, Sweden has designed several goals and strategies involving both national and municipal efforts. The purpose of this study was to investigate possible reasons why municipal actors do not work with cultivated plants within the framework of their activities. Consequently, the study aimed to investigate how Uppsala Municipality works with plants from the brand Grönt kulturarv® in public environments and possible challenges preventing the implementation of these plants. The study is based on qualitative interviews with three individuals at Uppsala Municipality active in the management of parks and green areas. Based on the theoretical framework and the empirical data, it can be concluded that Uppsala Municipality does not use Grönt kulturarv® in public designs within the framework of its activities. The obstacles that stand in the way of this type of implementation are challenges related to limited influence in new design, the Public Procurement Act (LOU), economic aspects, political incentives, the historical importance of the site, characteristics of the plant, and lack of knowledge related to the Grönt kulturarv®. These challenges indicate the need for increased knowledge dissemination and a review of existing practices and policies to enable a more systematic use of cultivated plants. By addressing these challenges, the municipality can contribute to the biodiversity of cultivated plants, and the conservation of biodiversity.

Keywords: cultivated plants, biodiversity of cultivated plants, gene bank, ex-situ conservation, genetic resources, Grönt kulturarv, Programmet för odlad mångfald, Pom, clone archive

Innehållsförteckning

Förord	3
Förkortningar och definitioner	8
1. Introduktion	9
1.1 Kulturväxters betydelse i offentlig gestaltning.....	9
1.2 Kommuners betydelse för kommersiell odling	12
1.3 Syfte och frågeställning.....	13
1.4 Avgränsningar	13
2. Teoretiskt ramverk	14
2.1 Diffusionsteori	14
2.1.1 Utmaningar med att integrera innovationer inom landskapsarkitektur	15
2.1.2 Egenskaper av innovationer	15
3. Metod	19
3.1 Kvalitativ intervjustudie	19
3.1.1 Urval.....	19
3.1.2 Semistrukturerade intervjuer.....	21
3.1.3 Tematisk analys av data	21
3.2 Litteraturgenomgång.....	22
3.3 Metoddiskussion	23
4. Kunskapsbakgrund	24
4.1 Konventionen om biologisk mångfald	24
4.2 Programmet för odlad mångfald, Pom	26
4.2.1 Nationella genbanken och klonarkiven.....	27
4.2.2 Grönt kulturarv®	29
5. Empiri	30
5.1 Hur använder Uppsala kommun varumärket Grönt kulturarv® i offentliga gestaltningar?.....	30
5.2 Utmaningar.....	31
5.2.1 Begränsat inflytande vid ny gestaltning	31
5.2.2 Lagen om offentlig upphandling	32
5.2.3 Ekonomiska aspekter	33
5.2.4 Politiska incitament	34

5.2.5	Platsens betydelse.....	35
5.2.6	Växtens egenskaper	37
5.2.7	Sortiment och utbud av Grönt kulturarv®	37
5.2.8	Kunskap om Grönt kulturarv®	38
6.	Analys och diskussion	40
6.1	Hur använder Uppsala kommun varumärket Grönt kulturarv® i offentliga gestaltningar?.....	40
6.1.1	Begränsat inflytande vid ny gestaltning	41
6.1.2	Lagen om offentlig upphandling	41
6.1.3	Ekonomiska aspekter	42
6.1.4	Politiska incitament	43
6.1.5	Platsens betydelse.....	44
6.1.6	Växtens egenskaper	44
6.1.7	Sortiment och utbud av Grönt kulturarv®	45
6.1.8	Kunskap om Grönt kulturarv®	46
7.	Slutsats	47
7.1	Resultat	47
7.2	Forskningsförslag.....	47
	Referenser.....	49
	Bilaga 1.....	53

Förkortningar och definitioner

CBD	Konventionen om biologisk mångfald
CBM	Centrum för biologisk mångfald (SLU)
EPS	Elitplantstationen
FAO	Food and Agriculture Organization (FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation)
FN	Förenta nationerna
FÖRMAK	Poms föröknings- och marknadsföringsgrupp
GK	Grönt kulturarv
Pom	Programmet för odlad mångfald
SLU	Sveriges lantbruksuniversitet
UNDP	United Nations Development Programme FN:s utvecklingsprogram

1. Introduktion

Under det här kapitlet introduceras bakgrund och problemrymden för undersökningsämnet samt syfte, frågeställningar och avgränsningar.

1.1 Kulturväxters betydelse i offentlig gestaltning

En central del i att uppnå en global hållbar utveckling är att bevara den biologiska mångfalden (UNDP 2022). Biologisk mångfald är ett brett begrepp som används för att beskriva en rikedom av de levande organismer och ekosystem som finns på jorden. Vanligtvis delas detta i tre huvudkategorier: mångfald av arter, genetisk variation inom arter samt mångfald av ekosystem (CBD 2023). Bevarandet av mångfald av arter och genetisk variation inom arter har blivit allt viktigare i samband med den snabba klimatförändringen (Naturvårdsverket 2024; Jordbruksverket 2024).

Effekterna av klimatförändringarna kan variera beroende på ett lands geografiska läge (Naturvårdsverket 2023a). I Sverige förväntas omfattande förändringar till följd av ökande temperaturer, såsom ökad nederbörd, torka samt förflyttning av temperaturzoner (Naturvårdsverket 2024). Det sistnämnda kan resultera i förändringar i vilka växter som trivs var. Växter som frodas i varmare klimat och sydligare breddgrader kan börja trivas i Sverige. Å andra sidan kan detta leda till utrotning av växter som är anpassade till kallare klimat. Dessutom ökar risken för växtsjukdomar eftersom kylan tidigare fungerat som en barriär för skadeorganismer (ibid). Det finns alltså en risk att de växter som för närvarande odlas i Sverige och som är anpassade efter dagens klimat, snart inte längre trivs här. Däremot kan äldre kulturväxter innehålla genetiskt material med egenskaper som bättre kan anpassas till framtidens klimat, vilket möjliggör att de kan uppfylla samhällets behov (Jordbruksverket 2024; CBM 2008).

Kulturväxter är växter som människan har domesticerat genom många år av selektivt urval och odling (SKUD u.å). Denna process har utvecklat deras egenskaper för att passa det lokala klimatet och människans behov (ibid). Bevarandet av den odlade mångfalden blir därför avgörande för att bevara den

biologiska mångfalden som en säkerhet för framtiden (CBM 2008). Kulturväxter beskrivs oftast som långlivade och hårdiga, och de har visat sig ha bättre motståndskraft mot skadedjur och insekter (SKUD u.å; NordGen u.å).

Inom landskapsarkitekturdisciplinen, där växter används som essentiella verktyg i arbetet med gestaltandet, blir detta därför ett aktuellt ämne. Dels för att genom att göra medvetna växtval kan gestaltaren bidra till ett bevarandearbete, dels för att efterfrågan och behovet om växter som är hårdiga, långlivade och som är anpassade efter det svenska klimatet ökar. En enkätstudie utförd av SLU och LRF Trädgård, visar att konsumenterna har en stor efterfrågan på produkter som är först och främst anpassade efter det svenska klimatet (Spendrup & Persson 2018). Därefter prioriteras kriterier såsom ekologiskt ursprung och miljömässigt hållbar odling, samt att växterna är odlade i Sverige.

Idag finns det flera svenska växtvarumärken och certifieringar som strävar efter att skapa ett växtsortiment bestående av noggrant utvalda växter av hög kvalitet, ekologiskt- och svenskodlade samt inhemska arter som ska klara av det svenska klimatet och gynna den biologiska mångfalden i Sverige (Från Sverige 2024; KRAV 2024; IP Sigill 2024; E-planta 2024; SLU 2024a). Ett av dessa svenska varumärken är Grönt kulturarv® från 2012 som tagits fram av Programmet för odlad mångfald (Pom) och förvaltas av Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU). Pom är Sveriges nationella program för växtgenetiska resurser som ett verktyg för att uppnå de miljömål som presenterades i Konventionen för biologisk mångfald (Weibull 2019). Mer om Pom och konventionen beskrivs under rubriken 4. Kunskapsbakgrund.

Grönt kulturarv® är ett varumärke som skapades för att lansera gamla kulturväxter som är odlingsvärda med syfte på att belysa innebörden av att bevara växtgenetiska resurser samt öka användning och bevarandet av kulturväxter (SLU 2022a). Växterna kommer från Programmet för odlad mångfalds inventeringar, som efter noggrann utvärdering valts ut för bevarande i Nationella genbanken för deras värdefulla genetiska material (SLU 2022b). Pom ställer upp följande kriterier för att en växt ska bedömas som Grönt kulturarv®:

- att den ska vara odlade i Sverige före 1940, 1950 eller 1960 (beroende på växtslag) och ha väldokumenterad historia,
- att den ska vara framtagen i Sverige eller spontant uppkommen material som avses vara bevarandevärdt oavsett ålder,
- att den ska finnas i Nationella genbanken. För fröförökade sorter och potatis gäller liknande i frögenbanken NordGen.

Kommersiell odling nämns som det bästa och säkraste sättet att bevara gamla kulturväxter. Genbankskuratoren Linnea Oskarsson (2020) hävdar att utöver genbanken och klonarkiven som har mer kontrollerade och begränsade odlingar, blir kommersialiseringen ännu ett sätt att minska sårbarheten av att dessa odlingsvärda växter försvinner:

“När en sort förökas upp i kanske hundratals eller tusentals plantor blir den mindre sårbar – risken att den ska försvinna blir mindre och många fler kan hjälpa till att bevara den genom att fortsätta odla den.” (Oskarsson 2020).

Etnologen Maria Flinck (2013), som har specialiserat sig inom svensk trädgårdshistoria, skriver att levande material som växter måste förökas för att kunna bevaras, eftersom att stoppa åldrandet är omöjligt. Om en enstaka växtsort identifieras, som inte finns någon annanstans, måste den förökas och spridas så att den inte försvinner för alltid.

Riksantikvarieämbetet (RAÄ), som är en aktiv aktör i programmet, använder begreppet utmaning för att förklara Poms mål om att introducera Grönt kulturarv® på marknaden (RAÄ 2021). För att uppnå målet med kommersiell odling krävs det att privata aktörer visar intresse för att föröka kulturväxterna (ibid). Å andra sidan kan detta tolkas som att det krävs aktörer som visar efterfrågan på växterna.

Pom menar att det är alltför omfattande för programmet att bemöta alla behov som krävs för att introducera dessa växter i marknaden. I ett öppet forum från 2019 “Det gäller livet: vårt levande gröna kulturarv”, diskuteras olika utmaningar för Pom och svenska kulturväxter, där följande citat förekommer:

“Uppgiften att bevara den del av den odlade mångfalden som Pom ansvarar för egentligen är större och bredare än vad som är lämpligt att drivas av en enskild universitetsinstitution vilket nu är fallet. Det är en bredare fråga som skulle tjäna på att bäras upp av fler aktörer. Det bör också vara ett nationellt ansvar.” (Frost, reps. Vallby Friluftsmuseum) (Tunon 2020)

Detta citat utgör den grundläggande syftet med denna undersökning. Om att bevara den biologiska mångfalden är ett globalt mål, det betyder att det finns ett ansvar att på nationell, regional och lokal nivå. Enligt den svenska förvaltningsmodellen har kommunerna en avsevärd roll när det gäller att hantera ansvar på regional och lokal nivå, eftersom de styrs av kommunallagen (Regeringen 2021). Med skapandet av Pom och Grönt kulturarv® ser vi att det finns en nationell satsning på att bevara de odlingsvärda äldre kulturväxterna samt sprida kunskap om betydelsen av att värna om dem. Frågan som kvarstår är hur ser det ut på andra nivåer, som kan ha mer praktisk betydelse?

1.2 Kommuners betydelse för kommersiell odling

I Sverige är kommuner en av de största aktörerna inom offentlig sektor. Kommuner agerar oftast som fastighetsägare och förvaltar offentliga platser som parker, torg, gator och övriga grönområden (Boverket 2018). Dessutom kan kommuner äga markområden som kan ha stor betydelse för bebyggelseutvecklingen. Enligt PBL (2010:900) 1 kap. 2§ har kommuner ansvar över all mark- och vattenanvändning inom kommungränserna. Det betyder att även om kommunen själva inte äger marken har den rätt att påverka planering och byggandet inom kommungränserna. Det är även kommuners ansvar att ta fram översiktsplaner, som trots inte vara juridisk bindande kan ha betydande påverkan i stadsutvecklingen (ibid).

Ett bevarandearbete av odlad mångfald är omfattande och klaras inte att hanteras av ett enda program (Tunon 2020). Om flera aktörer med betydande inflytande på växtmarknaden skulle samarbeta kan det faktiskt göra skillnad. Ovannämnda offentliga platser behöver vanligtvis gestaltas med hjälp av växter. Detta kan vara allt från en liten urnplantering vid en gatukorsning till större parker och alléträd. Med detta i åtanke tror vi att kommuner kan ha en betydande påverkan på kommersiell odling genom att fungera som stora beställare. Kommuner kan ha indirekt påverkan på marknaden, genom att skapa större efterfrågan hos plantskolor som kan i sin tur anpassa sina utbud och sortiment. Denna undersökning kan därmed användas som ett underlag för framtida forskningar, om stora aktörer kan ha inflytande på ett bevarandearbete av odlad mångfald genom att använda växter ur Grönt kulturarv®.

För denna uppsats har Uppsala kommun valts som ett exempel för att undersöka hur växter från varumärket Grönt kulturarv® används i offentliga planteringar och vilka utmaningar som förekommer i praktiken. Anledningen baseras främst på att vårt universitet och förvaltaren av varumärket, SLU, har ett av sina huvudsäten i Uppsala. Dessutom anser vi som invånare i Uppsala att vi har större möjligheter att genomföra en omfattande undersökning.

1.3 Syfte och frågeställning

Syftet med denna uppsats är att med hjälp av Rogers (1995) diffusionsteori undersöka vilka skäl som finns till att kommunala aktörer inte arbetar med kulturhistoriska växter inom ramen för sin verksamhet. Problemformuleringarna lyder således:

- Hur använder Uppsala kommun varumärket Grönt kulturarv® i offentliga gestaltningar?
- Vilka eventuella utmaningar finns för implementering av växter från Grönt kulturarv® i kommunens offentliga gestaltning?

1.4 Avgränsningar

Eftersom denna uppsats undersöker hur kommuner använder varumärket Grönt kulturarv® i offentlig gestaltning, har endast miljöer som förvaltas av Uppsala kommun varit relevanta för studien.

Denna undersökning hanterar den del av varumärket Grönt kulturarv® som innefattar prydnadsväxter, därav perenner, träd, rosor samt lökar. Denna selektering beror på att dessa kategorier utgör vanliga växtmaterial som används vid gestaltning av utomhus miljöer samt för att dessa kategorier ofta glöms bort i genetiskt/bevarande perspektiv.

Observera att denna undersökning syftar på att belysa vikten av att bevara kulturväxter som genetiskt material, av denna anledning hanteras inte växtens kulturhistoriska bakgrund och betydelse.

2. Teoretiskt ramverk

Under detta kapitel beskrivs de teorierna som använts för att analysera och diskutera det samlade empirin.

2.1 Diffusionsteori

Ett sätt att analysera utmaningar som träffas på vid introduktion av ett nytt varumärke eller innovation kan vara med hjälp av sociologen Everett Rogers diffusionsteori som först publicerades år 1962. Diffusionsteorin används som en modell för att beskriva hur nya idéer och innovationer sprids i ett samhälle (Boston University 2022). En innovation beskrivs som en idé, praxis, eller objekt som uppfattas som ny av en individ. Begreppet diffusion syftar på den processen genom vilken en innovation kommuniceras genom vissa kanaler över tid bland individerna i ett socialt system (Singer 2016).

Teorin är omfattande med många lager i sig, men för denna uppsats kommer vi att fokusera endast på teorin om egenskaper av innovation (*Characteristics of Innovation*) som beskriver fem huvudsakliga egenskaper för att en innovation ska kunna spridas och användas i samhället.

Sedan boken först publicerades har det uppkommit flera upplagor där dessa begrepp omskrivits med andra ord. För enkelhetens skull kommer begreppen i denna uppsats att baseras på fjärde upplagan från år 1995 som också använts i vetenskapliga artikeln “Strategy use and challenges of ecological design in landscape architecture” av Meg Calkins (2004). Artikeln kommer att användas som stödjande teori och beskrivs tydligare nedan innan presentationen av egenskaper av innovation. Detta eftersom Calkins (2004) i sin artikel bygger vidare på dessa och diskuterar utmaningar som stöds på inom landskapsarkitekturyrket vid introduktion av nya strategier. Utmaningarna presenteras i sig under varje rubrik. Som komplettering kan referenser från bokens första upplaga (1962) tillkomma.

2.1.1 Utmaningar med att integrera innovationer inom landskapsarkitektur

“Strategy use and challenges of ecological design in landscape architecture” är en vetenskaplig artikel skriven av Meg Calkins år 2004. I artikeln undersöker Calkins, med hjälp av Rogers (1995) diffusionsteori, de utmaningarna som förekommer vid användningen av en ny strategi, så kallade *Ecological design strategies* inom landskapsarkitektur i praktiken. Calkins (2004) sorterar de identifierade utmaningarna under de fem egenskaperna och utvecklar begreppen vidare.

Viktiga utmaningar som Calkins (2004) identifierar bland landskapsarkitekter vid användning av nya strategin är: frågor om kostnad; brist på information, testning och data om prestanda; tid tillgänglig för forskning; och motstånd från intressenter, konsulter och inspektörer. Det sistnämnda kommer att tolkas som arbetsgivare och/eller beställare för denna uppsats.

Vidare betonar Calkins (2004) att för att utöka användningen av strategin bör det utföras fler forskningar som tyder på ekonomiska och performans relaterade fördelar, utveckla informationsspridningen för användare samt utveckling av marknadsföring och utbildning riktad mot arbetsgivare.

Författarna har valt att använda Calkins’ artikel inom teoretiska ramverket eftersom hon lyfter upp viktiga utmaningar som en arbetsgivare/beställare och en arbetstagare/produkt inom landskapsarkitektur kan uppleva när en ny strategi, eller i denna uppsats fall ett nytt varumärke, introduceras. Artikeln har dessutom hjälpt författarna att förstå huruvida diffusionsteorin kan användas vid analys av empirin inom ämnet landskapsarkitektur och varit ett exempel att utgå ifrån.

2.1.2 Egenskaper av innovationer

Rogers (1995) beskriver fem egenskaper som behövs för att en innovation, i detta fall varumärket Grönt kulturarv®, kan ha en lyckad introduktion i samhället och börja användas frekvent. Dessa är relativ fördel, kompatibilitet, komplexitet, prövbarhet och observerbarhet. Nedan beskrivs dessa begrepp och hur de anpassas för analys av empirin.

Relativ fördel

Relativ fördel handlar om i vilken grad en innovation kan upplevas som en bättre ersättare till dess föregångare. Denna egenskap bedöms ofta inom ett ekonomiskt

perspektiv, men även sociala prestige faktorer, eller huruvida bekvämare eller tillfredsställande ersättaren är viktiga aspekter att ta hänsyn till (Rogers 1995).

Calkins (2004) bygger vidare på denna egenskap och beskriver att en arbetsgivare/beställare kan ha varierande organisatoriska prioriteringar som kräver oftast att det ska finnas fördelar som behärskar det ekonomiska, estetiska och performans relaterade områden.

Grönt kulturarv® är ett ungt varumärke bland många andra inom växtsektorn och påverkas av en konkurrens. Rogers (1995) påstår att själva objekten inte har tillräcklig mycket betydelse om den inte upplevs som fördelaktig för användaren. Relativ fördel blir därför ett begrepp för att analysera de utmaningarna som Uppsala kommun anger som handlar just om Grönt kulturarv® kan ersätta befintliga växtvalet på ett fördelaktigt sätt.

Kompatibilitet

Kompatibilitet handlar om i vilken grad en innovation kan upplevas som konsistent och sammanhängande med befintliga värderingar, tidigare erfarenheter samt hur den bemöter behoven hos potentiella användare (Rogers 1995). Enligt Rogers (1995) om en innovation är motsägelsefull mot de befintliga värderingarna i ett samhälle kan innovationen ta längre tid att etablera sig. Egenskapen syftar på att vissa innovationer kan accepteras snabbare i vissa samhällen jämfört med andra på grund av skillnad på normer och värderingar.

Calkins (2004) utvecklar på denna egenskap till kompatibilitet med befintliga metoder i diskussionen och beskriver de utmaningarna som kan uppkomma vid stadsutveckling ur ett mer organisatoriskt perspektiv. Innovationer som saknar kompatibilitet med befintliga metoder kan kräva en adaptations period som blir tids- och resurskrävande (Calkins 2004). Vid adaptation av en ny innovation, strategi eller liknande om ekonomiska kostnader blir för höga utan att ha någon avkastning finns det sällan en anledning till användning (ibid).

Begreppet kompatibilitet kommer att användas för att analysera om Grönt kulturarv® som varumärke och som växtmaterial visar kompatibilitet med Uppsala kommuns befintliga värderingar och prioriteringar baserade på deras styrmedel och riktlinjer, samt om det finns utmaningar liknande som Calkins (2004) påstår.

Komplexitet

Komplexitet handlar om i vilken grad en innovation är upplevt som svår att förstå och använda (Rogers 1995). Innovationer som är enklare, alltså som inte kräver inläring av ny kunskap eller åtgärder för användning kommer att etablera sig i samhället mycket snabbare (ibid).

Alla nya idéer kan tolkas inom en *complexity-simplicity continuum* (Rogers 1962), det vill säga om en innovation upplevs som komplex att utnyttja kommer adaptationen bli en trögare process eftersom användaren måste utveckla nya metoder och utbilda sig (Rogers 1995 se Calkins 2004).

Jämfört med kompatibilitet kan komplexitet tolkas som att fokusera mer på själva innovationens egenskap kring komplexitet. Rogers (1962) tar upp ett exempel mellan ett kortspel Canasta och televisionens introduktion i samhället. Canasta var ett komplex spel som behövde läras ut, medan televisionen kunde startas med en knapp som därför hade olika adaptations hastigheter (Graham 1956 se Rogers 1962).

Eftersom begreppet syftar på innovationens komplexitet kommer det användas för att analysera om Uppsala kommun anger utmaningar kring själva varumärket och växtmaterial som Grönt kulturarv®.

Prövbarhet

Prövbarhet handlar om i vilken grad en innovation kan provas och testas i mindre grad inför användning som ett sätt att minska osäkerhet hos användaren (Rogers 1995). Nya idéer och innovationer som kan provas på ett enkelt sätt och visa resultat kan adapteras smidigare jämfört med innovationer som kräver stora satsningar och längre testperioder (ibid).

Detta begrepp kommer att användas för att analysera om Uppsala kommun anger utmaningar som syftar på osäkerhet eller provningar kring användningen av Grönt kulturarv®.

Observerbarhet

Observerbarhet handlar om i vilken grad en innovations resultat kan synas och deltas av andra potentiella användare (Rogers 1995). Ju enklare det är för användare att se resultaten av en innovation desto enklare blir det att börja använda den (ibid).

Rogers (1962) berättar om att vissa idéer kan på ett enkelt sätt observeras och mellan användare medan vissa saknar denna viktiga egenskap. Den visuella synligheten kan leda till diskussion bland individer i samhället som kan bidra till ökad diffusion av innovationen (Rogers 1995).

I dagens samhälle med välutvecklade informationskanaler kan denna egenskap diskuteras ur olika perspektiv på diskussionen. För denna uppsats kommer begreppet observerbarhet användas för att analysera om och hur Uppsala kommun stöter på utmaningar om synligheten av varumärket Grönt kulturarv®.

3. Metod

I detta avsnitt motiveras inledningsvis de metoder som använts. Därefter presenteras studiens urval av respondenter, insamling av data, samt litteraturgenomgång. Kapitlet avslutas med en reflektion över den valda metoden.

3.1 Kvalitativ intervjustudie

Denna undersökning är en form av kvalitativ intervjustudie med abduktivt tillvägagångssätt. I en kvalitativ intervjustudie väljer undersökaren att samla in empiri genom intervjuer med nyckelpersoner för att nå en fördjupning av ämnet (Bryman 2018). Kvalitativa metoder innebär en omfattande insamling av empiriska data, vilket kan vara komplex att bearbeta då svaren samlas i ord och fraser, till skillnad från kvantitativa metoder där data presenteras i siffror (Bryman 2018; Alvehus 2019). Trots detta ansågs metoden som lämpligast eftersom den möjliggör en djupare förståelse för respondenternas perspektiv och upplevelser kring ämnet. Undersökningen har antagit en abduktiv ansats, som innebär en växling mellan empirisk observation och teoretisk reflektion (Pierce 1970 se Alvehus 2019). I denna undersökning utvecklades ett teoretiskt ramverk först efter datainsamlingen.

3.1.1 Urval

Respondenterna från Uppsala kommun valdes ut genom en strategisk urvalsmetod kallat snöbollsurval. Ett strategiskt urval innebär att respondenterna väljs ut med frågeställningarna i åtanke, och bör därav ha kompetens inom ämnet. Snöbollsurval är en strategi som används för att hitta lämpliga respondenter, där befintliga kontakter leder till nya kontakter. Detta är vanligt förekommande inom undersökningar av organisationer (Bryman 2018).

Med hänsyn till etiska perspektiv har samtliga respondenter fått signera en GDPR-blankett och godkänt att namn, titlar, och arbetsområden kan presenteras i uppsatsen. Trots detta är de anonymiserade och kommer att hänvisas som Respondent 1, Respondent 2 och Respondent 3.

Vi kontaktade Uppsala kommuns Stadsträdgårdsmästare via e-post, som hänvisade oss till hennes kollega, Respondent 1. Genom en separat e-postkonversation med Uppsala kommuns stadsbyggnadsnämnd frågades det efter kontaktuppgifter till någon som "arbetar med offentliga parker och planteringar" vilket ledde oss till Respondent 2. Senare hänvisade Respondent 1 oss till Respondent 3 när nya frågor hade formulerats. Nedan är en kort introduktion till respondenterna.

Respondent 1 och 2 är parkingenjörer som arbetar inom Parkenheten i kommunen. Det förekommer att de arbetar parallellt men också separat. Båda respondenterna har goda erfarenheter om att arbeta inom en kommunal organisation. Samtliga respondenter arbetar främst med förvaltning.

Respondent 1 har varierande uppgifter inom planering för parkdrift. Hen arbetar med entreprenader, granskning av handlingar, och GIS. Hen har ett större ansvar när det gäller frågor om biologisk mångfald, och arbetar med att säkerställa att dessa frågor hanteras under drift. Vattendammar och parkmiljöer är inom respondentens specialiseringsområde. Respondent 1 arbetar även med planeringen av klonarkiven i Valsätraparken och Hospitalsträdgården.

Respondent 2 arbetar bland annat med Uppsalas blomsterprogram, beställning av växter till programmet samt till interna projekt inom kommunen. Hen arbetar med garantiskötsel och uppföljning både inom interna och externa projekt. Några av övriga arbetsuppgifter innefattar granskning av handlingar, GIS, utveckling av tekniska handboken, skötselbeskrivningar och jourhållning.

Respondent 3 arbetar som parkarbetare och samordnare vid Parken i centrum (ett av skötselområdena inom kommunen, Parkenhet 1). Hen har arbetat inom kommunen sedan 2020. Arbetsuppgifterna omfattar samtliga aspekter av parkskötsel exempelvis ogräsrensning, beskärning, plantering med mera. Respondent 3 arbetar även på plats med klonarkiven i Valsätraparken.

3.1.2 Semistrukturerade intervjuer

Den huvudsakliga datainsamlingen för studien har skett genom semistrukturerade intervjuer via mötesplattformarna Zoom och Google Teams. Utöver detta har kompletterande frågor ställts till respondenterna via e-post.

En semistrukturerad intervju innebär att intervjuaren använder en förberedd intervjuguide med öppna frågor eller teman som kan leda samtalet, därav får respondenten stor frihet att svara på frågorna som de önskar (Bryman 2018). Detta kan resultera i att frågorna besvaras i olika ordning, att nya följdfrågor uppstår eller att frågorna ändras helt beroende på respondentens svar (ibid).

Innan varje intervju har den aktuella intervjuguiden skickats till respondenterna i förberedande syfte för att klargöra vilka frågor samtalet kommer handla om. Under intervjuerna har intervjuguiden följts till viss del. Respondenterna har själva styrt ordningen av vilka frågor som besvaras, och följdfrågor har ställts. Skriftliga intervjuer har följt ett liknande format där ett antal öppna frågor ställts, och respondenterna har svarat i den grad de ansåg vara tillräckligt.

Först genomfördes en 60-minuters intervju via Teams med Respondent 1 och 2 samtidigt. Därefter skickades kompletterande följdfrågor via e-post, som respondenterna besvarade tillsammans. Dessa svar ledde oss till Respondent 3, som mottog ett antal frågor om klonarkiven. Därefter genomfördes en 30-minuters intervju via Zoom med Respondent 3. Efter denna intervju skedde ingen mer datainsamling.

3.1.3 Tematisk analys av data

Empirin i form av inspelade intervjusvar bearbetades med hjälp av en tematisk analysmetod, som är vanlig förekommande i kvalitativa undersökningar. Bryman (2018) beskriver tematisk analys som en stegvis process, där undersökaren först gör sig bekant med empirin för att sedan inleda kodning genom att identifiera återkommande mönster, idéer eller begrepp. Koderna organiseras sedan i övergripande teman som återspeglar den empiriska datans huvudinnehåll. Alvehus (2019) menar att i en kvalitativ studie har undersökaren ansvar att sortera, reducera och tolka empiriska materialet för att läsaren ska kunna förstå resultatet. Den empiriska datan kan innehålla motsägelser och paradoxer som inte får tonas ned, men med hjälp av teman kan sorteras på ett varsamt sätt.

Vid bearbetning av denna empiri användes de transkriberade inspelningarna som underlag där de identifierade utmaningarna identifierades genom en kodningsprocess. Därefter analyseras dessa med hjälp av Rogers (1995) diffusionsteori.

3.2 Litteraturgenomgång

För att förvärva en fördjupad förståelse av ämnet och för att etablera en pålitlig vetenskaplig grund för denna uppsats, har det eftersträvats att konsultera auktoritativa och trovärdiga källor. En narrativ litteraturgenomgång har genomförts för att fördjupa förståelsen i problemrymden och för att skapa ett underlag bestående av tidigare forskning samt aktuella mål och strategier. Eftersom denna undersökning huvudsakligen baseras på de globala, nationella och kommunala mål och strategier som finns för att uppnå en hållbar utveckling, har det varit avgörande att förstå deras innebörd och hur de hanteras av svenska myndigheter.

Källorna som har använts finns huvudsakligen under följande organisationers webbsidor: Konventionen om biologisk mångfald (cbd.int), FN, FAO, Naturvårdsverket, Jordbruksverket, Regeringen, samt Uppsala kommun. Information om Pom och deras arbete med Grönt kulturarv®, Nationella genbanken och NordGen har hittats via SLU:s och RAÄ:s webbsidor, där bland annat tidskrifter, rapporter och verksamhetsberättelser finns samlade.

För att hitta källor som berör perspektivet om bevarandet av kulturhistoriska miljöer och material har följande databaser använts: *Google Scholar*, SLU-biblioteksdata-basen Primo, DiVA, Epsilon och vanlig Google sökfunktion. Centrala begrepp för sökningar har varit "Grönt kulturarv", "bevara", "*conservation*", "kulturarv", "odlad mångfald" och "*cultural heritage*". Utöver dessa databaser har RAÄ:s Vårda väl-blad och skrifter samt SLU Moviums Faktablad använts.

Teorin har erhållits genom att leta efter liknande undersökningar som denna uppsats i ovan angivna databaser med nyckelorden "*Urban development*", "*sustainable development*", "*challenge*" och "*theory*".

3.3 Metoddiskussion

Bryman (2018) menar att en risk med kvalitativa metoder är att resultatet kan bli något subjektivt, då det riskerar att påverkas av förutfattade uppfattningar hos de utförande, samt deras kunskap om ämnet. Med detta i beaktning konstateras att resultatet haft högre validitet och mindre subjektiv prägel, om en djupare förståelse för ämnet odlad mångfald funnits innan empiriinsamling. Bryman (2018) påpekar att genom att växla mellan teori och empiri kan nya perspektiv inom den befintliga problemrymden upptäckas. Detta anses vara en fördel med den valda metoden, eftersom denna process har bidragit till en ökad förståelse för ämnet och framför allt möjliggjort de slutsatser kring forskningsförslag som presenteras i sammanfattningen. Vidare har studien genomförts med ett förhållandevis litet urval, vilket innebär att det inte blir helt representativt för Uppsala kommun i helhet.

4. Kunskapsbakgrund

Det följande kapitlet är avsett att förbereda läsaren inför resultatet av undersökningen genom att belysa historien och det aktuella läget med Konventionen om biologisk mångfald samt Pom och Grönt kulturarv® varumärket.

4.1 Konventionen om biologisk mångfald

Ett globalt arbete med att bevara den biologiska mångfalden inleddes 1992 i Rio de Janeiro, när FN:s Konventionen om biologisk mångfald (CBD) beslutades på konferensen om miljö och utveckling (Naturvårdsverket 2023b). Sverige skrev på och ratificerade konventionen år 1993.

CBD har tre huvudmål: att bevara den biologiska mångfalden, nyttja dess komponenter på ett hållbart sätt och att fördela förmånerna som uppstår vid utnyttjandet av genetiska resurserna på ett rättvis sätt (CBD 2012). Konventionen betonar hårt på vikten av att bevara, ta hand om och nyttja den biologiska mångfalden av vilda och domesticerade arter för en hållbar framtid för människor och alla levande organismer (Flink 2013). Enligt konventionen måste alla växter, djur, genetiska variationen inom arter samt ekosystem de lever i bevaras eftersom det framtida behovet är oklar (CBM 2008).

CBD har varit som ett startskott för FN:s framtida arbete med bevarandet och hållbart användandet av genetiskt växtmaterial på global nivå. År 1996 utvecklades den första handlingsplanen för bevarande och hållbart användande av växtgenetiska resurser för mat och lantbruk av FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO u.å; SOU 1995; se Weibull 2019). Denna första handlingsplan, så kallade *The Global Plan of Action* (GPA) skulle användas som ett ramverk, guide och katalysator på en nationell och internationell nivå för att skapa ett effektivt system för det gemensamma målet (FAO u.å). Idag har båda CBD och FAO uppdaterade och aktuella strategier och handlingsplaner som förenar sig med Agenda 2030.

Handlingsplanen syftade på att säkerhetsställa framtidens livsmedelssäkerhet och omfattade fyra huvudsakliga områden:

- Ex situ-bevarande, vilket innebär bevarande av plantor och fröer i genbanker.
- In situ-bevarande, vilket innebär bevarande av växter i deras naturliga växtmiljöer,
- Hållbar användning av växtresurser samt
- Byggande av institutionell och mänsklig förmåga (utbildning och it-system) (FAO u.å)

Flink (2013) berättar att konventionen har haft direkt praktisk betydelse för Sverige genom att vidta åtgärder för bevarandet av äldre kulturväxter i landet. Som förberedelse inför FAO:s konferens år 1996, där GPA skulle presenteras, föreslog Statens offentliga utredningar i "Den brukade mångfalden" (1995) att Sverige skulle utveckla en strategi för "bevarande och långsiktigt bärkraftigt utnyttjande av biodiversiteten" (SOU 1995; Flink 2013). Utredningen uppmärksammade särskilt att det saknades åtgärder för bevarande av äldre kulturväxter och deras vilda släktingar utöver jordbruks- och nyttoväxter. Naturvårdsverket tilldelades ansvar för bevarande av den vilda mångfalden, och Jordbruksverket blev huvudansvarig för odlade kulturväxterna, där inte bara jordbruksväxter utan även prydnadsväxter med kulturhistoriskt värde skulle tas i beaktande (ibid).

I samma riktning om en hållbar utveckling, år 1999 tog Riksdagen beslutet om Sveriges 16 miljö kvalitetsmål varav ett så kallade "Ett rikt odlingslandskap" där Jordbruksverket blev ansvariga myndigheten (Naturvårdsverket 2023c; Sveriges Miljömål 2023). Sveriges miljö mål kan betraktas som ett dynamiskt verktyg för att vägleda vilka mål som ska strävas efter och hur de ska nås. Dessa mål har utvecklats över tid och är idag går i linje med Agenda 2030 (Naturvårdsverket 2023c).

"Sveriges miljö mål är del i ett större system bestående av många olika aktörer som gemensamt arbetar för att nå målen. Sveriges Miljö mål fungerar som vägledning för hela samhällets miljöarbete, såväl myndigheters, länsstyrelser, kommuners som näringslivets och andra aktörers. För att vi skall kunna nå de uppsatta målen behöver hela samhället gemensamt arbeta för att nå målen." (Naturvårdsverket 2023c)

Som ett resultat av dessa började det formas ett nationellt program i Sverige enligt riktlinjerna från FAO:s handlingsplan och som ett åtgärds mål för "Ett rikt odlingslandskap". Därmed år 2000 beslutade Riksdagen att genomföra Programmet för odlad mångfald, Pom (Weibull 2019). Pom samordnas av Centrum för biologisk mångfald i SLU, och Jordbruksverket är ansvariga för programmet.

4.2 Programmet för odlad mångfald, Pom

Pom har sedan dess verkställande genomgått tre faser med deras arbete och befinner sig idag i den fjärde fasen, som började år 2021 och sträcker sig fram till 2025 (Weibull 2019). Fokusområden är bevarande, nyttjande, forsknings- och utvecklingsarbete, utbildning och information, internationellt samarbete och policyarbete. Under dessa presenteras 20 mål, där bland annat ett intensivare arbete med Grönt kulturarv® ingår.

Första fasen, den så kallade inventeringsfasen, pågick mellan 2002 och 2010 och innebar ett omfattande nationellt arbete med att inventera kulturväxter (SLU 2022b). Denna insats utfördes med hjälp av hundratals frivilliga trädgårdsentusiaster (SLU 2016; SLU 2023a). Inventeringarna delades in i åtta kategorier, så kallade upprop: Frukt- och bäruppropet, Fröuppropet, Krukväxtuppropet, Lök- och knöluppropet, Perennuppropet, Rosuppropet, Träd- och buskuppropet samt Sparrisuppropet (ibid). För att underlätta inventeringsarbetet publicerade Pom diverse faktablad och hjälpguider för varje upprop, där det förklarades hur, varför och vilka växter som skulle inventeras (Jansson & Weibull 2008). Dessutom publicerades omfattande handlednings skrifter som innehöll information om svensk trädgårdshistoria och exempel på trädgårdsväxter samt vart de kan hittas (ibid).

Inventeringsfasen handlade inte bara om att inventera de fysiska växterna som hittades, utan även om att dokumentera kunskapen och historien om dessa växter utgjorde en stor del av arbetet (SLU 2016). Detta inkluderade aspekter som var och när växten planterades, dess användning och kulturella betydelse, vilka samlades in genom personliga berättelser kopplade till växten och dess plats.

Beroende på upprop har Pom specificerat vilka växter som skulle inventeras. En av de viktigaste aspekterna i detta var att växterna skulle ha odlats i Sverige före ett visst årtionde. Detta betyder inte att växten behövde vara inhemsk, utan arter med utländskt ursprung som hade tagits till Sverige var också av intresse (Jansson & Weibull 2008). Årtalen visar skillnader beroende på upprop, men som senast 1950-talet satts som gräns. Detta beror på att efter andra världskriget började plantskolorna importera växter i stället för att föröka dem själva (Flink 2013).

Den andra fasen, den så kallade utvärderings-, bevarande-, och nyttjandefasen, startade när inventeringar avslutade och varade i fyra år mellan 2011 och 2015 (SLU 2022b). Efter åtta år av inventeringar hade drygt 6500 växter samlats (Börjeson & Weibull 2020). Under denna fas analyserades det insamlade materialet med hjälp av DNA-analyser och provodlingar som pågick under flera år (SLU 2016). Dessa jämfördes och utvärderades med syfte på att bedöma odlingsvärdet

mellan sorterna, identifiera det unika samt utesluta dubbletterna (ibid). Trots att inventeringsfasen är formellt avslutad lever upproppen vidare och tips om nya fynd fortsätter tas emot av Pom (SLU 2023b).

Dessutom inleddes ett bevaringsarbete i samråd med referensgrupper för varje upprop, som noggrant utvärderade och bestämde vilka växter som skulle bevaras i en genbank för framtiden (SLU 2022b). Bedömningen baserades på ett antal kriterier, inklusive sortegenskaper som gjorde växterna odlingsvärda eller gav dem unika karaktärsdrag samt om de hade särskilda kulturhistoriska motiv för bevarande (SLU 2016).

Denna fas avrundades med att provodlingarna började avvecklas och det utvalda materialet flyttades över till Nationella genbanken i Alnarp, samt lokala klonarkiv runt om i Sverige. Därefter inleddes den tredje fasen 2016 (SLU 2022c). Under denna period arbetade Pom aktivt med Nationella genbanken samt varumärket Grönt kulturarv®, som beskrivs i följande rubriker.

4.2.1 Nationella genbanken och klonarkiven

I Nationella genbanken för vegetativt förökade trädgårdsväxter, invigd den 15 juni 2016, bevaras de äldre sorter av frukt, bär, köks- och prydnadsväxter som Pom har valt ut enligt ovannämnda kriterier för långsiktigt bevarande (SLU 2023c). Detta omfattar ca 2 200 individuella växtsorter (Weibull 2019). Nationella genbanken representerar Poms tillvägagångssätt för ex-situ bevarande. Den förvaltas av Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning (LAPF) vid SLU. Finansieringen är helt statligt, förmedlade av Jordbruksverket via ett regleringsbrev från Näringsdepartementet (detta gäller för Pom i sin helhet) (SLU 2023c). Förutom att bevara växtmaterial har Nationella genbanken också andra huvuduppgifter, som att dokumentera och distribuera växtmaterial, bedriva genbanksforskning, delta i internationellt samarbete och forskningssamarbete samt fungera som resurs för olika användare (SLU 2019). Nationella genbanken består av tre delar:

- Huvudsätet i SLU Alnarp,
- 32 lokala klonarkiv runt om Sverige samt
- den skyddade odlingen av bär (SLU 2023c).

I Alnarp odlas alla växter som ska bevaras genom vegetativ förökning, med undantag för barrväxter som är utsatta för allvarliga sjukdomar (SLU 2016; SLU 2023c). Genbanken i Alnarp är inte öppen för allmänheten utan sköts och besöks endast av ansvarig personal (SLU 2023c). Vegetativ förökning är en viktig metod

för att bevara de unika egenskaperna hos dessa växtsorter. Vid fröförökning av en flerårig växtsort kan nya genkombinationer uppstå. Genom vegetativa förökningsmetoder, såsom ympning eller att ta sticklingar, kan dock växtsortens unika egenskaper fortsätta att bevaras (ibid). Det är viktigt att nämna att fröförökade växter såsom ettåriga köksväxter och blommor, i stället bevaras i frögenbanken NordGen, som är den gemensamma genbanken för nordiska länder (SLU 2023c; NordGen u.å.). Detta ämne ligger dock utanför ramarna för uppsatsen, eftersom den fokuserar främst på prydnadsväxter som är vanligtvis fleråriga och vegetativt förökade.

Klonarkiven har två huvudsakliga uppgifter. För det första bevaras och odlas säkerhetskopior av växterna från genbanken (SLU 2024b). I Alnarp odlas vanligtvis två plantor av samma sort samtidigt. Dessutom skickas två plantor till ett lokalt klonarkiv för att minimera risken för permanent förlust om exemplaren dör. På så vis kan genbanksuratorerna hämta en planta från klonarkivet om något skulle hända med växterna i Alnarp (ibid). Klonarkiven är uppdelade efter landskap och varje klonarkiv bevarar deras regionala växter eftersom det är där växterna trivs bäst och återspeglar regionens kulturhistoria (SLU 2016). Enligt POM finns det idag 16 lokala klonarkiv för frukt och 24 för köks- och prydnadsväxter varav vissa är belägna på samma platser (SLU 2023c). För att bli ett klonarkiv upprättas ett avtal med SLU.

För det andra fungerar klonarkiven som visningsträdgårdar och är vanligtvis belägna i historiska trädgårdsmiljöer såsom friluftsmuseer, botaniska trädgårdar, kommunala anläggningar eller trädgårdsskolor (SLU 2024b). Klonarkiven har därför en betydande roll i att sprida kunskap om Pom och det arbete som programmet syftar till. Till exempel visas växterna upp i sammanhang med andra växter, och med hjälp av skyltar, ljudfiler eller guidade visningar berättar museiassistenterna om det gröna kulturarvet (ibid).

4.2.2 Grönt kulturarv®

Varumärket Grönt kulturarv® skapades för att kunna lansera och saluföra gamla kulturväxterna som finns idag i Nationella genbanken. Sortimentet idag består av 157 växter av fruktträd, rosor, perenner, träd, buskar, prydnadslökar, köksväxter och krukväxter (SLU 2024a).

FÖRMAK, Poms föröknings- och marknadsföringsgrupp har ansvar att baserade på provodlingar och efterfrågan välja ut vilka växter kan börja lanseras under varumärket för vidare försäljning (Weibull 2019). FÖRMAK fungerar som den centrala kontaktytan mellan genbank, den gröna näringen och odlar organisationerna. Gruppen består av representanter från Nationella genbanken, Elitplantstationen EPS, E-planta ekonomisk förening, LRF Trädgård, plantskolister, fröproducenter och Fritidsodlingens Riksorganisation (ibid). Linnea Oskarsson och Helena Persson¹ från Pom berättar att nya växtsorter lanseras traditionellt en gång per år på branschmässan Elmia Garden, i höst. Vilka egenskaper som krävs för att en växt ska lanseras varierar beroende på växtslag. Generellt handlar det om att växterna ska vara odlingsvärda och för perenner är det estetiska värdet, långvarighet och unika egenskaper som prioriteras.

Växterna sedan förökas vegetativ av EPS, förutom fröerna som hanteras av NordGen (Weibull 2019; EPS u.å.). Enligt Oskarsson¹ finns växterna tillgängliga att ta och börja föröka, odla och sälja efter det. Därför kan vem som helst, privat person eller företag, höra av sig och få tag på materialet. Företag som vill fortsätta föröka och sälja växterna vidare får inte någon form av ersättning från Pom.

Pom har starka kriterier för vilka växter kan vara Grönt kulturarv® som nämnt innan (1.1). Förutom dessa kriterier så ser vi att växterna är provodlade, närproducerade av EPS, utvalda efter växtens egenskaper samt efterfrågan i marknaden. Varje växt som finns under Grönt kulturarv® presenteras med resultat från provodlingar, vart den kommer ifrån och trivs i samt en stark anknuten historia.

---

¹ Från intervjuer med Linnea Oskarsson och Helena Persson 2024/01 och 2024/03.

5. Empiri

I följande avsnitt presenteras det samlade empiriska materialet utifrån de två frågeställningarna. Utmaningarna presenteras i teman som identifierades i intervjuvaren.

5.1 Hur använder Uppsala kommun varumärket Grönt kulturarv® i offentliga gestaltningar?

Enligt Respondent 1 och Respondent 2 används inte växter från varumärket Grönt kulturarv® av Uppsala kommun i offentliga gestaltning under tidpunkten för intervjun. Uppsala kommun signerade däremot år 2020 ett avtal med SLU för att bli klonarkiv åt uppländska rosor. Dessa rosor finns idag planterade i ett rosarium i Valsätraparken, Valsätra. Även ett nytt rosarium är under konstruktion i Hospitalsträdgården i Ulleråker. Båda är platser med betydande kulturhistoriskt värde och har nyligen genomgått omfattande renoveringar.

Dessa klonarkiv framstår vara resultatet av ett spontant initiativ snarare än en följd av tidigare kommunala direktiv. Respondent 1 beskriver att frågan lyftes upp under en beskärningskurs.

“Vi anlätade en rosexpert som kom hit för att ha en kurs i beskärning av rosor och då kom frågan upp. Eftersom vi hade lämpliga platser som var under renovering (Valsätraparken) och exploatering (Hospitalsträdgården) så nappade vi på erbjudandet.” (Respondent 1 2024)

Trots att växter från Grönt kulturarv® inte används i offentliga planteringar, hävdar samtliga respondenter att Uppsala kommun har ett ansvar för att främja bevarandet av det odlade kulturarvet och uttrycker en personlig vilja att bidra till det.

“... (kulturväxter) är en del av den biologiska mångfalden, de är en del av den genetiska mångfalden som är jätteviktig att bevara.” (Respondent 1 2024)

Samtliga respondenter är eniga om att såvida kommunen skulle börja använda växter från varumärket, skulle detta kunna bidra till ökad informations spridning och användning av dessa. Detta förutsätter dock att växterna kan användas på ändamålsenliga platser och presenteras på rätt sätt (Respondent 2 2024). Utmaningarna med dessa krav hanteras vidare under rubrikerna 5.2.5. Platsens betydelse och 5.2.6. Växtens fysiska egenskaper.

Respondenterna betonar även att sträva för att bevara den biologiska mångfalden är en integrerad del i deras dagliga arbete. Under intervjun framgår det att de arbetar med den biologiska mångfalden genom att bland annat: utnyttja död ved, beakta pollinationer vid beskärningar och växtval vid återplanteringar samt plantera inhemska träd och blommande växter för att gynna insekter.

“Jag brukar säga att när man jobbar som med en roll som [vi] har, (..) har man alltid med sig tänket på biologisk mångfald i allt man gör, och de är i stort sett från parkarbetare och uppåt.” (Respondent 2 2024).

5.2 Utmaningar

I intervjuerna uttrycker respondenterna från Uppsala kommun de upplever ett flertal utmaningar som relaterar till en potentiell användning av växter från Grönt kulturarv® inom kommunens projekt. Utmaningarna som anges av Respondent 1 och Respondent 2 respektive Respondent 3 går i stort sett i enlighet med varandra.

5.2.1 Begränsat inflytande vid ny gestaltning

Under intervjuerna framkom att det finns etablerade strukturer som styr hur de flesta nya projekt inom Uppsala kommun genomförs. Översiktligt innebär detta att majoriteten av nya växtgestaltningar ingår i externa projekt, där det är konsulter som planerar och således står för växtval. Respondent 1 och Respondent 2 uttrycker att deras arbetsuppgifter involverar att därefter fungera som en mellanhand för att granska förslaget. Vid detta steg kan de komma med synpunkter utifrån exempelvis driftperspektiv samt komma med växtförslag. Eftersom de arbetar aktivt med frågor kring biologisk mångfald förklarar Respondent 2 att man i detta skede exempelvis kan önska mindre hårdgjord yta för att gynna pollinationer och liknande, men utan egentlig beslutsrätt.

Respondent 3 uttrycker vidare att det finns skillnad i prioritering mellan gestaltare som formar förslag och parkarbetare som arbetar med den praktiska delen. Gestaltarens syn kan ofta präglas av det estetiska värdet, medan parkarbetare ofta uppskattar funktionella värden. Hen berättar att det sällan sker kommunikation mellan parkskötare och projekterande. (Respondent 3 2024)

Respondent 1 och Respondent 2 beskriver att det finns mer utrymme för att ställa krav och ha inflytande vid interna projekt eller vid förvaltning av befintliga platser. Sådana fall kan förekomma vid restaurering av befintliga parker, som exemplet vid Valsätraparken och Hospitalsträdgården.

“När växter går ut i befintliga rabatter då har vi möjlighet att påverka vad vi tar in och fyller upp med. Så är de stora partier kanske vi beslutar oss för att vi ska renovera en hel rabatt och då kan vi välja något som är mer attraktivt för den biologiska mångfalden för då kan vi göra om en hel rabatt, annars blir det komplettering av befintligt material.” (Respondent 2 2024)

5.2.2 Lagen om offentlig upphandling

En utmaning som identifieras av Respondent 1 och Respondent 2, vilka är ansvariga för bland annat upphandlingar och beställningar av växtmaterial, är de begränsningar som uppstår till följd av Lagen om offentlig upphandling (LOU). Som en offentlig myndighet måste Uppsala kommun upphandla ett avtal med en leverantör för vedartade växter i enlighet med ramverket för LOU. Enligt respondenterna har ett sådant avtal vanligtvis en varaktighet på fem år. Huvudleverantörens utbud, sortiment och leveransmöjligheter påverkar därför vilka växer som kommunen enkelt kan beställa.

“Ja men vi sitter ju fast, kan man ju säga. Det är både bra och dåligt men vi måste ju anpassa oss till LOU. (...) Det är deras sortiment vi har att gå på till större delen och då kan man ju hamna i att när man önskar någonting och det faktiskt är intäkt att det här vill vi ha, en speciell ros, och den finns inte att få tag i, då är det bara att välja om.” (Respondent 2 2024)

Innan en sådan upphandling genomförs gör kommunen en kravställning gentemot de företag som ska lämna anbud. Enligt Respondent 2 kan dessa krav omfatta en rad olika faktorer, såsom pris, kvalitet på växtmaterial, sortimentsbredd, miljöpåverkan och företagets ekonomiska styrka. Det anbud som erbjuder lägst pris och uppfyller de fastställda kraven tilldelas sedan uppdraget. Denna process kan skapa utmaningar när det gäller att specificera krav för en specifik typ av växt eller varumärke. Enligt respondenterna är Uppsala kommuns huvudleverantör för närvarande Billbäcks Plantskola.

Enligt Respondenterna 1 och 2 är det möjligt att i vissa fall beställa växter som inte tillhör huvudleverantörens sortiment. Detta kan dock vara något komplicerat och dyrare (se rubrik 5.2.3. Ekonomiska aspekter).

Enligt Respondent 2 kan växtvalet påverkas i externa projekt där kommunen upphandlar med en entreprenör, om krav på växtmaterial ställs redan från start. I sådana fall måste kommunen utföra en upphandling för både utförandet och växtmaterialet, och sedan specificera kraven för entreprenören som ska utföra arbetet.

En annan utmaning som identifierats är eventuell ersättningskyldighet enligt avtalet med plantskolan. Enligt avtalet förväntas plantskolan erbjuda en likvärdig ersättningsprodukt om den önskade produkten saknas vid leverans. Frågan som uppstår är vilka kriterier som bör beaktas för att identifiera en passande ersättningsprodukt.

“... ersättning beror på hur man värderar. Om man tagit just för att de är en kulturväxt ja men då ska det väl vara det. Om man tar den för att den har en speciell färg på en ros eller (..) växtsätt, så de är ju också en värdering som vägs in (..)”. (Respondent 2 2024)

Vidare ger Respondent 2 ett exempel från en tidigare arbetsplats, när hen försökte beställa Grönt kulturarv® rosen Rosa (Damascena-Gruppen) 'Järnvägaren'. Denna ros gick däremot inte att få tag på och Respondenten beskriver händelsen som en besvikelse, särskilt med hänsyn till det ursprungliga syftet att inkludera en kulturväxt.

5.2.3 Ekonomiska aspekter

Respondenterna lyfter även fram exempel där ekonomiska överväganden kan ha en inverkan på växtval. Utöver det direkta inköpspriset påpekar respondenterna att förvaltningskostnader ofta spelar en betydande roll vid växtvalen.

“Vi räknar ju allting i timtid. Hur mycket personal går åt till att underhålla eller sköta den här rabatten? Är det någonting som inte funkar? Ja, men då får man fundera. För det är ju så. Det är hela tiden en kamp om att få allting att gå ihop.” (Respondent 1 & Respondent 2 2024)

Respondent 1 och Respondent 2 berättar att man inom kommunen försöker begränsa mängden perennplanteringar i gatumiljön för att minska skötselintensiteten i dessa områden och därmed driftkostnad. De menar även att detta är en arbetsmiljöfråga då det inte tycks vara lämpligt för personal att arbeta i dessa miljöer. I stället försöker dem styra perennplanteringarna till mer

användningsbara miljöer. Respondenterna förklarar att även användningen lökväxter begränsas något då de maskiner som krävs vid lökplantering har en högre driftkostnad. Numera planteras lökar i bland annat blomsterprogrammet eller i gräsytor där dem får sprida och föröka sig.

Vidare utvecklar Respondent 3 resonemanget om förvaltningsperspektivet och berättar att om platsen har svårare förutsättningar, som vid en vattendamm med stark lutning, blir arbetet mer tidskrävande. Under dessa förutsättningar är det extra viktigt att personalen är kunnig och metoderna effektiva.

En ytterligare tidskrävande process som enligt Respondent 1 och 2 kan medföra betydande kostnader är mottagning av växtleveranser. De förklarar att genomförandet av en växtbeställning kräver närvaron av personal som kan ta emot leveransen. Kostnaden för denna process kan variera beroende på leveransens omfattning och antal, men det tenderar att vara kostnadseffektivt att genomföra samlade beställningar, vilket innebär färre leveranstillfällen (Respondent 2 2024)

Enligt Respondent 1 har kommunen rätt att söka alternativa leverantörer om huvudleverantören inte kan tillhandahålla det önskade växtmaterialet. Respondent 1 och 2 förklarar att det vanligtvis finns en god kommunikation mellan olika leverantörer. Om det uppstår brist på utbud hos huvudleverantören, har denne ofta möjlighet att förvärva specifika växter från andra plantskolor och leverantörer för att sedan vidarebefordra dessa till kommunen. Dessa varianter kan dock innebära delade leveranser, vilket medför en merkostnad för kommunen.

5.2.4 Politiska incitament

Respondent 1 och Respondent 2 uttrycker att det finns en möjlighet att riktlinjer inom kommunpolitiken kan påverka i vilka projekt som utförs. Respondenterna hävdar att kommunens politiska prioriteringar och riktlinjer kan uttrycka sig i olika satsningar.

Respondenterna berättar att de styrdokument som följs inom park och grönarbete är Uppsala kommuns "Teknisk handbok" som kontinuerlig uppdateras samt dokumentet "Uppsalas parker – Riktlinjer" från 2013. Teknisk handboken är ett övergripande verktyg som används vid all planering, projektering och byggnation på allmän plats i kommunen. "Uppsalas parker – Riktlinjer" är ett specifikt dokument, antagen av kommunstyrelsen 2013, som beskriver mål och riktlinjer för Uppsala kommuns parker och grönytor (Uppsala kommun 2013)

Ett annat styrdokument som respondenterna nämner är Uppsala kommuns riktlinjer för arbete med biologisk mångfald, som presenteras i deras websida “Så arbetar vi med: Ett grönare Uppsala” (Uppsala kommun 2023).

5.2.5 Platsens betydelse

Att välja Grönt kulturarv® varumärket just för att växterna har ett kulturhistoriskt värde ser inte Respondent 1 och Respondent 2 som en tillräcklig anledning. Respondenterna förklarar att det finns många olika aspekter att ta hänsyn till som gör växtvalet komplex. Förutom de estetiska aspekterna som färg och form, är det viktigt att växten skall anpassas efter utvald plats.

“Och sen gäller det ändå som sagt att hitta den miljön där de passar. Kanske inte precis vart som helst bara för att de är kulturarvs växter. [...] i sådana fall så är det den typen av kulturplantering [...] Men annars så tänker jag att man kanske inte väljer dem bara för att de är Grönt kulturarv®.” (Respondent 1 2024)

Respondent 3 anser att det finns perenner från varumärket som är lämpliga för offentliga planteringar och nämner specifikt kantnepeta som ett exempel. Vidare framhåller Respondent 3 att användningen av Grönt kulturarv® i offentliga miljöer harmoniserar med syftet att sprida kunskap om kulturväxter. Hen identifierar Stadsträdgården som en potentiell lämplig plats för en sådan användning. Respondenten föreslår att information om dessa växter kan förmedlas genom QR-koder, en metod som redan används i Stadsträdgården för att informera om befintliga växter. Dock påpekar Respondent 3 att hen saknar statistik gällande besökarnas användning av dessa QR-koder.

Kulturhistoriska platser

Kulturhistoriska platser anses som lämpliga platser för användning av Grönt kulturarv® enligt Respondent 1 och Respondent 2. Respondenterna uttrycker att växter från varumärket lämpar sig i dessa miljöer för att växternas kulturhistoriska värden harmoniserar med platsen, och att växterna i denna miljö skulle kunna bidra till att informera om det odlade kulturarvet.

“Man vill ha en plats där det har en koppling på något sätt. En miljö som har en koppling till växterna eller växterna har koppling till miljön.” (Respondent 1 2024)

Enligt Respondent 1 och Respondent 2 kan det vara svårt för gemeneman att identifiera en växt från Grönt kulturarv® i en vanlig plantering. Respondenterna uttrycker att exempelvis visningsträdgårdar och kulturplatser är rimliga platser för Grönt kulturarv®, eller kulturhistoriska växter generellt, där växter och plats presenteras “som ett paket”.

Förutom klonarkiven för uppländska rosor som finns i Valsätra och som skapas i Hospitalsträdgården, ger respondenterna förslag på potentiella platser för användning av kulturväxter. Respondent 1 menar att där det finns kulturmiljöer som behöver kompletteras eller restaureras kan det vara intressant att använda äldre växtmaterial. Respondent 1 säger att vid Uppsala Slott skulle det kunna användas syrenbuskar från Grönt kulturarv®.

“Det blir en extra dimension om man kan matcha dem (befintliga miljö och nya växt).”
(Respondent 1 2024)

Respondent 3 uttrycker att hen är intresserad av det kulturhistoriska värdet av växterna från Grönt kulturarv® och kopplar det till Uppsalas historia.

“Det finns ju någon person som har värnat om det här i många, många år. Det historiska tycker jag är väldigt spännande för Uppsala har ju mycket historia också. Till exempel Stadsträdgården är ju jättegammal.” (Respondent 3 2024)

Anknytning till landskapet

Under intervjun med Respondent 1 och Respondent 2 diskuteras frågan om varför andra kommuner eventuellt har lyckats använda Grönt kulturarv® i sina offentliga planteringar, med hänvisning till en lista över kommuner som erhållits från Linnea Oskarsson på Pom. Respondenterna gör ett antagande om att det kan bero på tillgången till växter som är väl anpassade till kommunens kulturområden och växternas anknytning till dessa ställen. För Uppsala kommun framstår exempelvis uppländska sorter som särskilt intressanta, då dessa växter förväntas trivas väl i sitt naturliga habitat, passa in i regionens växtzon och samtidigt representera dess kulturhistoria.

I Valsättraparkens klonarkiv växer idag uppländska rosor tillhandahållna av Poms egna Nationella Genbank. Listan på rosor delas av Respondent 1 och den består av 11 sorter: ‘Genetiska gula’, ‘Linnes Hammarby’ (“Augusta i Lunda”), ‘Häggeby’ (“Biskops Arnö”), ‘Sällvassen’, ‘Valsätra’, ‘Uppsala Universitetspark’, ‘Eva Stades Överraskning’, ‘Bäcklösa’, ‘Genetiska trädgården’, ‘Rospiggen’ och ‘Tofsen’. Som sortnamnen tyder, har dessa växter starka kopplingar till Uppsala.

5.2.6 Växtens egenskaper

Alla respondenter framhåller betydelsen av att växter uppfyller önskade funktioner för att de ska användas i offentliga gestaltningar.

Enligt Respondent 1 och 2 är det viktigt att notera att dagens efterfrågan på växters funktioner kan skilja sig från tidigare krav och prioriteringar vid utvecklingen av dessa kulturväxter. De menar att dagens behov och önskemål kan ha förändrats över tid, vilket kan leda till en omvärdering av vilka egenskaper som är mest eftertraktade och relevanta för att växterna ska passa in i dagens användning. Respondenterna 1 och 2 betonar att kulturväxter ofta är långlivade och hårdiga.

Respondent 2 säger att dagens odling av prydnadsväxter ofta fokuserar på att maximera prestandan gällande färg, form och blomningstid, samt möjligheten att föröka dem i stora kvantiteter hos plantskolan för att tillgodose den höga efterfrågan. Respondent 1 förklarar att sådana växter används särskilt inom det interna blomsterprogrammet, där de planteras i urnor efter säsong och baseras på koncept som är inriktade på färg och form. Dessa växter beskrivs som kortlivade. Respondenterna menar att dessa kulturväxter har många goda egenskaper i form av hårdighet och liknande, men att man inte alltid kan välja ett sådant material när det önskas andra spetsegenskaper.

“Så att de har den typen av egenskaper snarare än att de är högavkastande och jättebra egenskaper. Men det kanske inte är det man söker efter i en sådan här urnplantering. Men i en perennplantering i en park så kan de ju absolut passa”(Respondent 1 2024)

Respondent 2 förklarar vidare.

“Det man vill ha idag är någonting som ger hög avkastning, man kan äta direkt från trädet för man saftar och syltar inte på samma sätt som man gjorde långt tillbaka i tiden. Då ville man ha äpplen som var hårda, kunde sparas, behövde inte lagras mer än i en jordkällare. Så att behovet av de olika kulturväxterna kanske har förändrats också över tid.” (Respondent 2 2024)

5.2.7 Sortiment och utbud av Grönt kulturav®

En ytterligare utmaning enligt respondenterna är bristen på tillgängligt sortiment av växter inom Grönt kulturav®. Trots ett uttryckt intresse för användning av specifika kulturväxsorter kan det visa sig att dessa önskade växter inte finns tillgängliga inom Grönt kulturav® sortimentet.

Ett exempel som diskuteras är från Hospitalsträdgården i Uppsala, där man funnit äldre sorter av pioner under restaureringen. Respondent 1 menar att dessa pionrabatter hade kunnat kompletteras med pioner från Grönt kulturarv® om det funnits i deras sortiment. Under denna del av intervjun ses varumärkets sortiment över, och det konstateras att det inte finns pioner lanserade under Grönt kulturarv®. Även pingstliljor kommer på tal under intervjun, och det konstateras att de inte finns i sortimentet.

Enligt Respondent 2 är det vanligt att många olika växtsorter behövs för att skapa en mångfacetterad plantering. I en specifik projektöversikt som hen granskar under intervjun framgår det att upp till 57 olika växtsorter ska beställas. Respondenten uttrycker att med endast 157 tillgängliga sorter, varav flera inte är prydnadsväxter, kanske det kan bli utmanande att hitta lämpliga arter inom varumärket.

Det begränsade utbudet hos leverantören, samt planeringsbehovet vid växtbeställningar identifieras som utmaningar av både Respondent 1 och 2. Tidsaspekten vid beställning lyfts särskilt fram under intervjun och betonas av respondenterna. Enligt deras erfarenhet krävs det att växtbeställningarna planeras flera månader i förväg för att försäkra att materialet kommer fram i tid, särskilt om materialet är något ovanligare och behöver produceras efter behov.

“Det tar ju ganska lång tid innan dom här växterna kommer ut i handeln och det finns ju inte heller att tillgå så mycket som helst av dem och det tänker jag kan vara en problematik.”
(Respondent 1 2024)

Respondent 1 framhåller att inkluderingen av buskar och träd i planteringar skulle vara mer hanterbar ur ett förvaltningsperspektiv än perennerna. Respondenterna undrar sortimentet för träd och buskar ser ut, och sortimentet presenteras. Respondent 1 och 2 uttrycker att sortimentet kanske inte möjliggör särskilt mycket valmöjligheter.

5.2.8 Kunskap om Grönt kulturarv®

Samtliga respondenter uttrycker att de känner till varumärket och Poms arbete med kulturväxter. Vid en diskussion om varumärkets etablering inom branschen uttrycker dem saknar djupare kunskap om Poms arbete med marknadsföring. De lyfter upp några exempel som de kan tänka sig skapa utmaningar vid implementering av Grönt kulturarv®.

Respondent 2 säger att riktad marknadsföring mot plantskolor som arbetar med förökning och försäljning av växterna, eller mot landskapsarkitekter som gör växtvalet kan vara något som kan göra skillnad. I intervjun med Respondent 3 kommer det fram att hen har fått lära sig om varumärket via sin utbildning, vilket skapar ett annat perspektiv om utbildningens betydelse i praktiken.

Samtliga respondenter uttrycker att det kan kräva en viss nisch av kunskap om trädgård och kulturhistoria för att veta att Grönt kulturarv® finns, och att varumärket kanske inte tilltalar alla. Eldsjälar som brinner för kulturväxter kan vara en anledning till att vissa platser känner till och använder varumärket mer än andra, uttrycker Respondent 1 och 2.

Enligt respondenterna om det finns engagerade personer inom organisationer som besitter djupare kunskap kan de också påverka andra att delta i arbetet. Där blir även tidsperspektivet betydelsefullt enligt Respondent 2 och hen gör ett antagande om kommuner som har börjat använda varumärket i deras planteringar:

“Och sen kan man också säga att det som byggs idag är ju projekterat för tio år sedan. Till stor del. Det är en lång resa från det att man börjar projektera tills det faktiskt blir någonting av det. Och det är mycket förändringar under resans gång. Och jag tänker att Falun, Sävsjö och de här, de kanske har bättre miljöer än vad vi har och de kanske har haft ett bättre tänk tidigare än vad vi har haft.” (Respondent 2)

6. Analys och diskussion

I detta avsnitt genomförs en analys av insikter baserat på det empiriska underlaget i relation till den teoretiska referensramen, samt en återkoppling och diskussion hänvisat till tidigare avsnitt. Syftet med denna analys är att presentera underlag för slutsatsen av studien.

6.1 Hur använder Uppsala kommun varumärket Grönt kulturarv® i offentliga gestaltningar?

Intervjuerna visar att varumärket Grönt kulturarv® inte har etablerats i offentliga gestaltningar inom Uppsala kommun (se 5.1). Detta utesluter inte att det finns ett intresse för att arbeta med varumärket eller kulturväxter. Enligt Konventionen om biologisk mångfald ska alla växter, djur och ekosystem bevaras, men att det är ett komplext och mångsidigt arbete (CBD 2012). Sedan ratificeringen av CBD har Sverige satt upp många mål och åtgärder som tilltalar alla på nationell, regional och lokal nivå (se 1.1 & 4.2). Därför kan det diskuteras att ett bevarandearbete med biologisk mångfald kan manifesteras sig på olika sätt beroende på sammanhang. Det betyder inte att något arbete är mindre värdefullt än annat, utan allt arbete räknas. Trots att Uppsala kommun inte använder växter ur varumärket, använder de kulturväxter vid renovering av kulturhistoriska miljöer. Det viktigaste att lyfta fram är därav att Uppsala kommun blivit en av Poms 32 klonarkiv.

Poms arbete med ex-situ bevarande av kulturväxter i form av klonarkiven utspridda i Sverige har stor betydelse. Forskningen visar att vi står inför en osäker framtid på grund av klimatförändringarna, och genom att bevara den odlade mångfalden kan det skapas en form av försäkring (Naturvårdsverket 2024; Jordbruksverket 2024; CBM 2008). Klonarkiven kan dessutom användas som en visningsträdgård (SLU 2024). Som det uttrycks av samtliga respondenter, kan Uppsala kommun bidra till bevarandearbetet genom att sprida kunskap om kulturväxter och varför de bör bevaras.

Varför används inte Grönt kulturarv® och utmaningar som identifieras presenteras nedan med hjälp av Rogers (1995) diffusionsteori.

6.1.1 Begränsat inflytande vid ny gestaltning

En av de uttryckligen största utmaningarna med att använda Grönt kulturarv® inom kommunen menar respondenterna handla om ett begränsat inflytande vid nya gestaltningar. Som tidigare nämnt i empirin menar respondenterna att det finns begränsningar i vad kommunen på intern nivå kan påverka i de externa projekten.

Däremot finns det en möjlighet att ställa krav vid externa projekt som upphandlas med entreprenörer. Enligt PBL (2010:900) 1 kap. 2§ har kommuner ansvar för all mark- och vattenanvändning inom kommungränserna, vilket innebär att de har stort inflytande över planeringen och byggandet inom området. I intervju svaren framgår det att det är enklare att ställa krav på intern nivå, men enligt PBL har kommunen rätt att påverka all mark, även när de inte äger marken själva. Därför kan det diskuteras om hur Uppsala kommun utnyttjar sina rättigheter redan vid planeringsnivå när det gäller externa projekt, och om inflytandet med ett bevarandearbete i projektering kan ökas genom kravställning.

6.1.2 Lagen om offentlig upphandling

Enligt Rogers (1995) bör en innovation vara enkel att använda för att smidigt kunna integreras i ett befintligt system. En faktor som tycks utgöra ett hinder för användningen av Grönt kulturarv® i Uppsala kommun är Lagen om offentlig upphandling (LOU).

Enligt både Respondent 1 och Respondent 2 begränsas kommunens möjligheter att välja leverantör av växter på grund av de riktlinjer som följer av Lagen om offentlig upphandling, och därav begränsas det utbud av växter som de har att tillgå. Om leverantören inte kan erbjuda ett sortiment av kulturväxter, blir det därför krångligt att få tag på dem. Det verkar däremot som att det finns en rättighet att erhålla det önskade växtmaterialet, om så via andra leverantörer eller genom en värdig ersättare. Den uttryckta konsekvensen av att köpa växtmaterial som inte finns i huvudleverantörens sortiment är att det kan krävas ytterligare leveranser, mottagningar och liknande, vilket i sin tur innebär en extrakostnad som försöker undvikas.

Vidare kan det ifrågasättas hur väl kommunen känner till sin leverantörs utbud. Enligt respondenterna har Uppsala kommun för närvarande Billbäcks som huvudleverantör, det vore därav av intresse med närmare granskning av deras sortiment. Under intervjuerna framgår det inte om Billbäcks erbjuder Grönt kulturav® varumärket, utan fokuset ligger på ekonomiska konsekvenserna eller brist på sortimentet. Däremot en preliminär granskning av Billbäcks katalog efter intervjuerna visar att plantskolan för närvarande erbjuder över 40 sorter av äppelträd och över 10 sorter av perenner av Grönt kulturav®. Detta förstärker argumenten för vidare undersökningar.

Det är rimligt att ställa krav på faktorer som pris vid upphandling av nya leverantörskontrakt. Vidare hade man kunnat resonera för att det även vore lämpligt att inkludera krav på ett brett utbud av svenska kulturväxter. Om fler aktörer uttryckte intresse för växter med märkningen Grönt kulturav® skulle leverantörerna troligtvis behöva anpassa sig för att tillgodose dessa behov. Detta är i linje med uppsatsens inledande diskussionen om behovet av efterfrågan från aktörer för att främja en större kommersiell odling, vilket Riksantikvarieämbetet och Pom betraktar som en optimal strategi för bevarande (RAÄ 2021, Pom).

6.1.3 Ekonomiska aspekter

Enligt Rogers diffusionsteori (1995), bör en innovation vara kompatibel med befintliga värderingar och system. Calkins (2004) hävdar vidare att innovationens kompatibilitet med befintliga metoder i en organisation kan utgöra en utmaning för etablering.

En uttryckt utmaning relaterat till detta är ekonomiska konsekvenser i resultat av ytterligare växtleveranser. Intervjувaren betonar inte om det är själva varumärket eller växternas kostnad som leder till ekonomiska konsekvenser. Det blir därför svårtolkat om det är varumärket i sig som skapar denna utmaning. Däremot framgår det av svaren att det är de befintliga rutinerna och ekonomiska förvaltningsriktlinjerna som skapar en utmaning när det gäller att ändra något i systemet.

Om Grönt kulturav® finns hos leverantören och kan beställas utan merkostnader materialet åtminstone prövas, vilket leder diskussionen till egenskapen om prövbarhet. Rogers (1995) menar att om en innovation enkelt kan prövas på går adaptationsperioden snabbare. Vidare betonar Calkins (2004) vikten av att organisationer är informerade om innovationens ekonomiska för och nackdelar. En

ovisshet för ekonomiska konsekvenser kan därav hindra adaptationen av en ny innovation i befintliga system.

Detta kan tolkas som att de ekonomiska aspekterna som tas i beaktande leder till att Uppsala kommun inte kan enkelt ändra deras rutiner för att integrera mera växter från Grönt kulturarv®, bara för att de är Grönt kulturarv®.

6.1.4 Politiska incitament

Under intervjun framgår det att kommunens politiska riktlinjer och prioriteringar kan ha påverkan på vilka projekt som utförs. Dessa kan också leda till att det förekommer särskilda satsningar inom arbetet med park och grönytor.

Ett drivande medel som nämns är styrdokumentet ”Uppsalas parker – riktlinjer” (2013). Enligt dokumentet är kommunen väl medveten om vikten av den biologiska mångfalden, och det beskrivs återkommande vilka mål och riktlinjer kommunen hanterar för att säkerhetsställa ett arbete åt detta håll. Det står:

“Forskning pekar på att utarmningen av den biologiska mångfalden kan vara det allvarligaste miljöproblemet, i ett globalt perspektiv. En variation av ekosystem behövs för att tillgodose samhällets olika behov och som livsmiljöer för olika arter. Från naturen får vi bland annat råvaror, pollinerings tjänster och inspiration till tekniska lösningar på problem. Vi vet ofta inte tillräckligt mycket om vilka arter som är avgörande för ekosystemens funktioner. Enligt den försiktighetsprincip som anges i bland annat i Konventionen om biologisk mångfald, bör därför alla arter bevaras. Arterna har också ett egenvärde.” (Uppsala kommun 2013)

Detta citat går helt i linje med vad Naturvårdsverket betonar inom ämnet odlad mångfald, vilket styrker att Uppsala kommun har en medvetenhet om att den biologiska mångfalden även innebär odlad mångfald. Om det finns vägledande riktlinjer som betonar vikten av sådant arbete, är det möjligen rimligt att förvänta sig att kommunen har en systematisk strategi för att integrera dessa frågor i praktiken. Vad som däremot framgår under intervjuerna är att de aktuella satsningarna för en odlad mångfald, som klonarkiven, har tillkommit som mer spontana initiativ.

Rogers (1995) menar att en innovation behöver harmonisera med befintliga värderingar för att verka åtråvärd. Respondenternas kunskap och värderingar, samt värderingarna i Uppsalas styrdokument, stämmer överens med varumärkets kärnvärden. En mer systematisk användning av Grönt kulturarv® kan möjligtvis underlätta för kommunen att uppnå sina uttalade mål kring bevarandet av den biologiska mångfalden.

6.1.5 Platsens betydelse

Trots att de riktlinjer Uppsala kommun förhåller sig till uttryckligen uppmanar till att värna om den odlade mångfalden verkar det som att det finns en viss utmaning i att se bortom växternas kulturhistoriska värden. Som tidigare konstaterat finns det en medvetenhet om vikten av att bevara biologisk mångfald, mer specifikt, odlad mångfald.

Ett identifierat hinder för en mer omfattande användning av varumärket i Uppsalas offentliga miljöer är det historiska sammanhanget för det aktuella området. En slutsats från intervjuerna med Uppsala kommun är att Grönt kulturarv® anses vara mest relevant vid platser med en betydande historisk kontext. Detta är en värdering som relaterar till det kulturhistoriska värdet av växterna, vilket går i linje med varumärket, (och därav Rogers teori om kompatibilitet) men förhindrar en spontanare användning av kulturväxterna.

Det är viktigt att betona att användningen av dessa växter bidrar till bevarandet av Sveriges odlade mångfald och att varumärket även representerar principer som närproducerat, provodlade och genetiskt hållbart material, vilket rimligtvis borde vara relevanta även i andra platser än bara kulturhistoriska miljöer.

Det kan vara särskilt passande med kulturväxter i en kulturhistorisk miljö, och det är möjligen i dessa kontext lättast att informera om dessa växter. På detta sätt kan kunskapen om Sveriges odlade mångfald spridas vidare. För att påminna om Uppsalas kommuns egna riktlinjer, under kapitlet om parker för biologisk mångfald står följande citat: "TÄNK PÅ ATT: Bevara gamla sorter av kulturväxter" (Uppsala kommun 2013).

6.1.6 Växtens egenskaper

En annan identifierad utmaning är egenskaperna hos växterna i sortimentet. Denna uttryckta utmaning kan förklaras genom Rogers (1995) tolkning av en produkts relativa fördel. Därav, hur väl presterar växter från Grönt kulturarv® i förhållande till Uppsala kommuns växtbeställningar?

Egenskaper som ofta prioriteras i dagens planteringar verkar vara starkt kopplat till de estetiska aspekterna. Det önskas högpresterande växter med hög avkastning och till lågt pris. Det går inte att alltid välja en växt just för att den är från ett visst varumärke, utan det finns många aspekter att ta hänsyn till. I blomsterprogrammet

som diskuteras i intervjun är växterna starkt utvalda efter koncept, där egenskaper som färg, form och blomningstid värderas högt och måste harmonisera. Urnorna skall sedan stå i stadsmiljö, för att sedan bytas ut när säsongen är slut. Respondenterna betonar att växter som används i blomsterprogrammet är oftast kultiverade efter särskilda estetiska önskemål, vilket är en fördel i detta sammanhang. I fall som dessa kan det vara rimligt att ett varumärke som Grönt kulturarv® inte alltid kan stå för alla de önskade behov som finns på de växter som skall användas.

Trots detta är det viktigt att påminna om den process och de krav som ligger till grund för att växter skall väljas ut och lanseras under varumärket. Dessa växter är välselekterade, utvalda för sina egenskaper, sin härdighet och sedan provodlade (se rubrik 4.2.2. Grönt kulturarv®). På Poms hemsida finns det lättillgänglig information för varje växt ur sortimentet, som beskriver bland annat resultatet från provodlingar, växtens egenskaper och ståndort för den som känner att kunskaperna om dessa växters prestanda brister.

6.1.7 Sortiment och utbud av Grönt kulturarv®

En identifierad utmaning vid användningen av Grönt kulturarv® i Uppsala kommun är det begränsade utbudet av växter som lanserats under varumärket. Denna utmaning kan relateras till Rogers (1995) begrepp relativ fördel. Grönt kulturarv® kan inte tillhandahålla ett komplett sortiment av växter för att möta alla behov och är därför inte lika attraktivt som andra varumärken med bredare utbud.

Under intervjuerna diskuteras det utbud av sorter som ingår i varumärket, och det konstateras att det inte alltid finns växter för alla tillfällen. Det framkommer flera exempel på sådana situationer, där de önskade sorterna inte fanns tillgängliga inom det aktuella sortimentet. Idag finns totalt 23 perenner lanserade som Grönt kulturarv® (SLU 2024c), det vore möjligtvis något komplicerat att endast använda sig av dessa vid nya gestaltningar. Det lanseras dock nya sorter varje år under varumärket.

Ur en annan synvinkel kan det resoneras för att detta varumärke inte lanserats för att konkurrera ut andra varumärken, utan för att möjliggöra en användning av svenskt kulturväxtmaterial med kvalitet, framför allt för att främja ett bevarande. Därför skulle det kunna vara lämpligare att tänka mindre på vad detta varumärke har att erbjuda en, och fokusera mer på vad ett användande av dessa växter skulle kunna medföra.

6.1.8 Kunskap om Grönt kulturarv®

Egenskapen observerbarhet kan kopplas till de utmaningar som identifieras kring inflytande och information (Rogers 1995). Under intervjuerna uttrycks en övertygelse om att genom att använda växter ur Grönt kulturarv® kan Uppsala kommun influera andra aktörer, både privata och offentliga. Som ovannämnda utmaningar beskriver detta förutsatt att växternas egenskaper är eftersträvansvärda. Vidare kan det dras slutsatsen att en brist på positivt inflytande kan stå i vägen för användning av varumärket. En annan identifierad utmaning handlar om marknadsföringen av varumärket.

Brister i marknadsföring av ett varumärke kan i hög grad påverka kunskapen om dess innehåll och värden. Denna kunskapsbrist kan i sin tur leda till konsekvenser, särskilt i fall som detta, där varumärkets användning har potential att bidra till lösningar av samhällsviktiga frågor.

Under arbetets gång har ett genomgående identifierat problem varit just kunskapsbrist. En grundläggande förståelse för ämnet är avgörande för att kunna bidra till bevarandet av odlad mångfald, och för att anpassa gestaltning och förvaltning av grönytor enligt aktuella riktlinjer. Den bristande kunskapen som uppmärksammas under undersökningen, inkluderar egna även egna förkunskaper inom ämnet, vilket kanske tyder på att ansvarsfördelningen för att sprida denna kunskap är bristfällig. Utbildningsinstitutioner, (som SLU), har en central roll i att förse sina studenter med relevant kunskap om vikten av odlad mångfald, för att kunna öka medvetenheten bland framtida landskapsarkitekter och grönyteförvaltare. Dessutom har stora aktörer, som företag och kommuner ett ansvar i att informera och utbilda sina anställda om dessa frågor.

7. Slutsats

Följande kapitel avser att presenteras undersökningens resultat samt att presentera förslag till framtida forskning.

7.1 Resultat

Syftet med studien är undersöka de skäl som finns till att kommunala aktörer inte arbetar med kulturväxter inom ramen för sin verksamhet, följaktligen ämnar studien undersöka hur Uppsala kommun arbetar med växter från sortimentet Grönt kulturarv® i offentliga miljöer samt vilka eventuella utmaningar som förhindrar en implementering av dessa växter. Utifrån den teoretiska referensramen och det empiriska underlaget kan det konstateras att Uppsala kommun inte använder Grönt kulturarv® i offentliga gestaltningar inom ramen för sin verksamhet. De hinder som står i vägen för denna typ av implementering är utmaningar relaterat till begränsat inflytande vid ny gestaltning, Lagen om offentlig upphandling, ekonomiska aspekter, politiska incitament, platsens betydelse, växtens egenskaper, och bristen på kunskap om Grönt kulturarv®. Dessa utmaningar indikerar behovet av ökad kunskapsspridning och en översyn av befintliga rutiner och politiska riktlinjer för att möjliggöra en mer systematisk användning av kulturväxter. Genom att adressera dessa utmaningar kan kommunen bidra till ett ökat bevarande av den odlade mångfalden.

7.2 Forskningsförslag

I och med att studien innefattar ett empiriskt underlag från endast en kommun, uppstår vissa svårigheter i att presentera ett resultat av validitet. Ett förslag till framtida forskning vore därav att genomföra en liknande studie med större omfattning, för att skapa ett mer välgrundat underlag för kommuner i helhet.

Eftersom det empiriska underlaget endast innefattar svar från 3 respondenter från kommunen, kan ett ytterligare förslag innefatta en studie med fler respondenter för att öka validiteten på resultatet. Då resultatet visade att leverantörers och plantskolors utbud, sortiment och marknadsföring har en betydande vikt när det kommer till tillgång och kunskap hos kommunen, vore det av intresse att undersöka just plantskolors attityder och utmaningar till förökning och försäljning av Grönt kulturarv®. Avslutningsvis vore det av intresse att undersöka i vilken grad arkitektkontoren i Uppsala arbetar med Grönt kulturarv®, då dessa privata aktörer bevisligen gestaltar Uppsala kommuns externa projekt.

Referenser

- Alvehus, J. (2019) *Skriva uppsats med kvalitativ metod: en handbok*. 2 uppl., Stockholm: Liber.
- Boston University (3 november 2022). *Diffusion of Innovation Theory*.
<https://sphweb.bumc.bu.edu/otlt/mph-modules/sb/behavioralchangetheories/behavioralchangetheories4.html> [2024-03-04]
- Boverket (2018). *Kommunens olika roller*. <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/detaljplan/roller-och-ansvar/kommunen/#> [2024-03-15] ‘
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 3 uppl., Liber.
- Börjeson, A. & Weibull, J. (2020). *Jubileumsfolder Programmet för odlad mångfald 20*. SLU. <https://www.slu.se/globalassets/ew/org/centrb/pom/jubileumsfolder-pom-20-ar.pdf>
- Calkins, M. (2004). Strategy use and challenges of ecological design in landscape architecture. *Landscape and Urban Planning*, 73(1) 29-48.
<https://doi.org/10.1016/j.landurbplan.2004.06.003>
- CBD (2012). *Introduction*. <https://www.cbd.int/intro> [2024-03-15]
- CBD (2023). *Sustaining Life on Earth*. <https://www.cbd.int/convention/guide> [2024-03-17]
- CBM (2008). *POM Programmet för odlad mångfald*. [Informationsfolder]. SLU.
<https://res.slu.se/id/publ/124031> [2024-03-17]
- Elitplantastationen (u.å.) *Om Elitplantstationen*. <https://www.elitplantstationen.se/om-elitplantstationen/> [2024-04-17]
- E-planta (2024). *Varför välja E-planta?* <https://eplanta.com/om-e-planta/varfor-e-planta/> [2024-03-15]
- FAO (u.å.). *Background of the First GPA*.
<https://www.fao.org/agriculture/crops/thematic-sitemap/theme/seeds-pgr/gpa/gpa-background/en/#:~:text=In%201996%2C%20the%20first%20Global,the%20FAO%20Conference%20in%201997> [2024-03-15]
- Flinck, M. (2013). *Historiska trädgårdar: att bevara ett föränderligt kulturarv*. Stockholm: Carlsson i samarbete med Riksantikvarieämbetet.
- Från Sverige (2024) *Svenska växter*. <https://fransverige.se/svenska-ravaror-all-varldens-mat/vilka-varor-marks/svenska-vaxter/> [2024-03-15]
- Jansson, E. & Weibull, J. (2008). Odlad kulturarv vårdas av POM. *Byggnadskultur*, (2) 33-35 <https://res.slu.se/id/publ/23350>

- Jordbruksverket (2024). *Vad är biologisk mångfald*.
<https://jordbruksverket.se/vaxter/odling/biologisk-mangfald/vad-ar-biologisk-mangfald> [2024-03-16]
- KRAV (2024). *Mest hållbara odlingen*. <https://www.krav.se/krav-markt/det-har-vill-krav/mest-hallbara-odlingen/> [2024-03-15]
- Naturvårdsverket (2023a). *Klimatförändringarnas effekter i världen*.
<https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/klimatforandringar/klimatet-i-framtiden/effekter-i-varlden/> [2024-03-16]
- Naturvårdsverket (2023b). *Konventionen om biologisk mångfald (CBD)*
<https://www.naturvardsverket.se/om-miljoarbetet/internationellt-miljoarbete/internationella-miljokonventioner/konventionen-om-biologisk-mangfald-cbd/> [2024-03-15]
- Naturvårdsverket (2023c). *Sveriges miljömål*. <https://www.naturvardsverket.se/om-miljoarbetet/sveriges-miljomal/> [2024-04-18]
- Naturvårdsverket (2024a). *Klimatförändringarnas effekter i Sverige*.
<https://www.naturvardsverket.se/amnesomraden/klimatforandringar/klimatet-i-framtiden/effekter-i-sverige/> [2024-03-17]
- NordGen (u.å.). *NordGen Växter*. <https://www.nordgen.org/vart-arbete/om-nordgen-vaxter/> [2024-03-17]
- Oskarsson, L. (2020). Grönt kulturarv för gener och berättelser vidare. *Biodiverse*, 25(1). 20-22 <https://res.slu.se/id/publ/109190>
- Regeringen (2021). *Den svenska förvaltningsmodellen*.
<https://www.regeringen.se/lattlast-information-om-regeringen-och-regeringskansliet/den-svenska-samhallsmodellen/den-svenska-forvaltningsmodellen---tre-nivaer/> [2024-03-17]
- Riksantikvarieämbetet (2021). *Odlat kulturarv*.
<https://www.raa.se/kulturarv/landskap/biologiskt-kulturarv/odlat-kulturarv/> [2024-03-15]
- Rogers, E. M. (1995). *Diffusion of Innovations*. 4 uppl., The Free Press New York.
https://books.google.se/books?id=v1ii4QsB7jIC&printsec=frontcover&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
- Rogers, E.M. (1962). *Diffusion of Innovations*. 1 uppl., New York: The Free Press of Glencoe.
- Sigill (2024). *IP Sigill certifiering av Prydnadsväxter & Plantskola*.
<https://www.sigill.se/omraden-och-regler/prydnadsvaxter-och-plantskola/#:~:text=IP%20Sigill%20Prydnadsv%C3%A4xter%20%26%20Plantskola%20syftar,och%20effektiv%20anv%C3%A4ndning%20av%20insatsvaror> [2024-03-15]
- Singer, L. (2016). *On the diffusion of innovations: How ideas spread*. <https://leif.me/on-the-diffusion-of-innovations-how-new-ideas-spread/> [2024-03-04]
- SKUD (u.å.). *Vad är kulturväxter?* <https://www.skud.se/vad-ar-kulturvaxter/> [2024-03-17]

- SLU (2016). *POM Programmet för odlad mångfald*. SLU.
https://www.slu.se/globalassets/ew/org/centrb/pom/pom/pom_2016_low.pdf
 [2024-04-18]
- SLU (2019). *Verksamhetsberättelse 2019 Nationella genbanken inom Programmet för odlad mångfald (Pom)*. SLU.
https://www.slu.se/globalassets/ew/org/centrb/pom/nationella-genbanken/verksamhetsberattelse-2019_nationella-genbanken-inom-pom.pdf
- SLU (2022a). *Om Grönt kulturarv®* <https://www.slu.se/centrumbildningar-och-projekt/programmet-for-odlad-mangfald-pom/gront-kulturarv/om-gront-kulturarv/> [2024-03-18]
- SLU (2022b). *Om Programmet för odlad mångfald, Pom*.
<https://www.slu.se/centrumbildningar-och-projekt/programmet-for-odlad-mangfald-pom/om-pom/> [2024-03-18]
- SLU (2022c). *Utvärdering pågår!* SLU. <https://www.slu.se/centrumbildningar-och-projekt/programmet-for-odlad-mangfald-pom/projekt-och-uppdrag/inventering/utvardering-pagar-/> [2024-04-18]
- SLU (2023a). *Perennuppropet*. <https://www.slu.se/centrumbildningar-och-projekt/programmet-for-odlad-mangfald-pom/projekt-och-uppdrag/inventering/perennuppropet/> [2024-04-18]
- SLU (2023b). *Inventering av äldre kulturväxter*. <https://www.slu.se/centrumbildningar-och-projekt/programmet-for-odlad-mangfald-pom/projekt-och-uppdrag/inventering/#:~:text=Mellan%202002%20och%202010%20letade,men%20uppropen%20lever%20C3%A4nd%C3%A5%20vidare> [2024-04-18]
- SLU (2023c). *Om Nationella genbanken för vegetativt förökade trädgårdsväxter*.
<https://www.slu.se/centrumbildningar-och-projekt/nationellagenbanken/om-nationella-genbanken/> [2024-04-18]
- SLU (2024a). *Grönt kulturarv®* <https://www.slu.se/centrumbildningar-och-projekt/programmet-for-odlad-mangfald-pom/gront-kulturarv/> [2024-03-18]
- SLU (2024b). *Lokala klonarkiv för köks- och prydnadsväxter*
<https://www.slu.se/centrumbildningar-och-projekt/nationellagenbanken/om-nationella-genbanken/lokala-klonarkiv-for-koks-och-prydnadsvaxter/> [2024-04-18]
- SLU(2024c). *Lista över alla lanserade Grönt kulturarv®-sorter*
<https://www.slu.se/centrumbildningar-och-projekt/programmet-for-odlad-mangfald-pom/gront-kulturarv/gront-kulturarv-sortiment/lista/> [2024-01-23]
- SOU 1995:88 Utredningen om jordbrukets tillgång på växtgenetiska resurser - en landstudie. *Den brukade mångfalden Del 1 Betänkande*
- Spendrup, S., Persson, M. (2018). *Den svenska plantskolekonsumenten*. [Faktablad] 2018:20. SLU.
https://pub.epsilon.slu.se/15762/1/spendrup_s_persson_m_181120.pdf
- Sveriges miljömål (2023) *Ett odlingsrikt landskap*.
<https://sverigesmiljomal.se/miljomalen/ett-rikt-odlingslandskap/> [2024-03-15]
- Tunón, H. (2020). *Det gäller livet: vårt levande gröna kulturarv. Rapport från ett öppet forum 5 mars 2019*. CBM:s skriftserie 119. Centrum för biologisk mångfald,

- Uppsala. <https://www.slu.se/globalassets/ew/org/centrb/pom/gront-kulturarv-200330.pdf>
- UNDP (2022). 15 - *Ekosystem och biologisk mångfald*. <https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/mal-15-ekosystem-och-biologisk-mangfald/> [2024-03-17]
- Uppsala kommun (6 november 2013). *Uppsalas parker - Riktlinjer*. Uppsala kommun. <https://www.uppsala.se/contentassets/9da79d457d9d4914bf4fe6a4760c7302/upp-salas-parker-riktlinjer.pdf>
- Uppsala kommun (3 april 2023) *Så arbetar vi med: Ett grönare Uppsala – Biologisk mångfald*. Uppsala kommun. <https://www.uppsala.se/kommun-och-politik/sa-arbetar-vi-med-olika-amnen/sa-arbetar-vi-med-grona-fragor/>
- Weibull, J. (2019). *Programmet för odlad mångfald, 2021-2025: samarbete för hållbarhet*. (RA 19:25). Jordbruksverket.

Bilaga 1

Intervjuguiden 1.

Användes vid första mötet med Respondent 1 och 2. Även intervjun med Respondent 3 baserades på dessa frågor.

1. Känner ni till varumärket Grönt kulturarv®, Pom - Programmet för odlad mångfald, och vad de arbetar med?
2. Har ni på Uppsala kommun arbetat med växtarter från Grönt kulturarv®, används dem i gestaltande syfte i Uppsala? Varför, varför inte?
3. Arbetar ni på Uppsala kommun på andra sätt för att främja Sveriges odlade kulturarv?
4. Känner ni att det är inom ert ansvarsområde att använda växter från Grönt kulturarv® och genom detta bidra till det bevarande Pom arbetar med? Tror ni att ni som kommun hade kunnat influera andra aktörer och privatpersoner att använda Grönt kulturarv® om ni använde denna typ av växtmaterial i offentliga gestaltningar?
5. Hur ser era prioriteringar ut vid planering av nya växtplanteringar? Vilka egenskaper på växtmaterialet värdesätter ni högst vid beställning? Tex, pris, växtens ursprung, skötsel mm.
6. Ser ni några svårigheter och utmaningar med att använda Grönt kulturarv®, i så fall, vilka?

Publicering och arkivering

Godkända självständiga arbeten (examensarbeten) vid SLU publiceras elektroniskt. Som student äger du upphovsrätten till ditt arbete och behöver godkänna publiceringen. Om du kryssar i **JA**, så kommer fulltexten (pdf-filen) och metadata bli synliga och sökbara på internet. Om du kryssar i **NEJ**, kommer endast metadata och sammanfattning bli synliga och sökbara. Även om du inte publicerar fulltexten kommer den arkiveras digitalt. Om fler än en person har skrivit arbetet gäller krysset för samtliga författare. Du hittar en länk till SLU:s publiceringsavtal på den här sidan:

- <https://libanswers.slu.se/sv/faq/228316>.

JA, jag/vi ger härmed min/vår tillåtelse till att föreliggande arbete publiceras enligt SLU:s avtal om överlåtelse av rätt att publicera verk.

NEJ, jag/vi ger inte min/vår tillåtelse att publicera fulltexten av föreliggande arbete. Arbetet laddas dock upp för arkivering och metadata och sammanfattning blir synliga och sökbara.